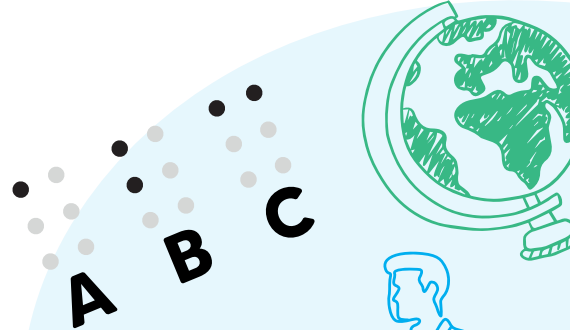
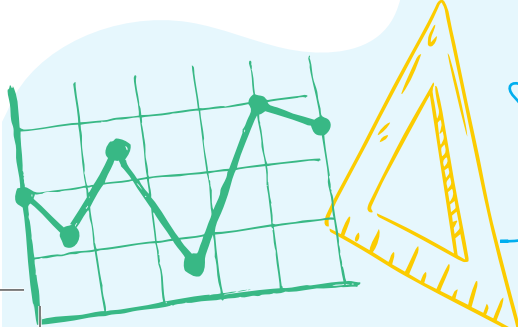
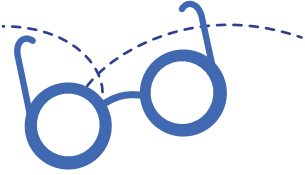

ENGELİ OLAN ÇOCUKLAR İÇİN DEĞERLENDİRME ÇERÇEVESİ

OKUL ÖNCESİ AİLE KILAVUZU

2021 Şubat

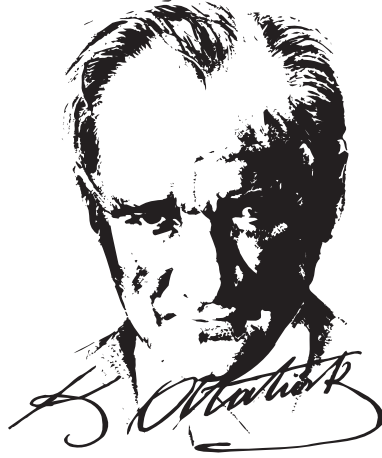
Kitapçık Yazım Komisyonu

*Prof. Dr. Cevriye Ergül - Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Hakan Atılgan - Ege Üniversitesi
Doç. Dr. Murat Doğan - Anadolu Üniversitesi
Doç. Dr. Banu Altunay - Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Meral Ç. Ökcün Akçamuş - Ankara Üniversitesi
Doç. Dr. Sonnur Işıtan - Balıkesir Üniversitesi
Doç. Dr. Burcu Sezginsoy Şeker - Balıkesir Üniversitesi
Doç. Dr. Burak Aydın - Ege Üniversitesi*

T.C.Millî Eğitim Bakanlığı

*Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürü Dr. Sadri ŞENSOY'a,
Araştırma Geliştirme ve Projeler Daire Başkanı Mustafa GELEN'e,
Proje çalışanları; Gülten ŞEN,
Emel ILICAN,
Mehmet Ali AYDOğMUŞ,
Mehmet Ali İŞİKOğLU,
Dizem CAN KÜÇÜK'e ve
Dairemiz çalışanları
Amine CANIDEMİR,
Meryem İZMİR,
GülYÜCEL,
Ahmet Faruk TOKGÖZLÜ,
Bilge TAŞKİREÇ ve
Özlem ÖZKAN YAŞARAN'a da katkılarından dolayı
Teşekkür ederiz.*

Bu yayın, Millî Eğitim Bakanlığı ve UNICEF'in iş birliğinde gerçekleştirilen Engeli Olan Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim ve İlkokulda Değerlendirme Çerçevesi Programı kapsamında hazırlanmıştır.

Eserinin üzerinde imzası olmayan yegâne sanatkârlar öğretmenlerdir.

İÇİNDEKİLER

TABLolar	7
ŞEKİLLER	8
SUNUŞ	9
BÖLÜM 1	10
AİLELER NELER YAŞIYORLAR?	10
Aile Nedir?	10
Ebeveynin İlk Duygusal Tepkileri Nelerdir?	11
Çocuğun Kardeşleri Neler Yaşar?	11
Ailelerin Yaşadığı Zorluklar Nelerdir?	12
İyileştirici Bir Güç Olarak Çocuk	13
Ancak Birlikte Yapabiliriz	14
BÖLÜM 2	15
KAPSAYICI EĞİTİM NEDİR, NE DEĞİLDİR?	15
Kimler Engeli Olan Çocuk Olarak Kabul Edilmektedir?	15
Engeli Olan Çocuklar Nerelerde Eğitim Alabilmektedirler?	15
Bir Anlayış ve Uygulama Olarak Kapsayıcı Eğitim Nedir?	16
Kapsayıcı Eğitimin Yararları Nelerdir?	18
Kapsayıcı Eğitimde Aile Olarak Rolünüz Nedir?	19
BÖLÜM 3	20
DEĞERLENDİRME ÇERÇEVESİ	20
Hedef Grubumuzda Kimler Var?	21
Değerlendirme Süreci Nedir?	21
Tanımaya Yönelik Değerlendirme Nedir?	22
Tanımaya Yönelik Değerlendirmede Sizin Sorumluluklarınız Nelerdir?	22
İzlemeye Yönelik Değerlendirme Nedir?	23
İzlemeye Yönelik Değerlendirmede Sizin Sorumluluklarınız Nelerdir?	23
Düzy Belirlemeye Yönelik Değerlendirme Nedir?	24
Düzy Belirlemeye Yönelik Değerlendirmede Sizin Sorumluluklarınız Nelerdir?	24
Sonuç Olarak	24
ÖRNEK DURUM 1	24
DEĞERLENDİRMEDE KULLANILAN YÖNTEMLER VE ARAÇLAR	26

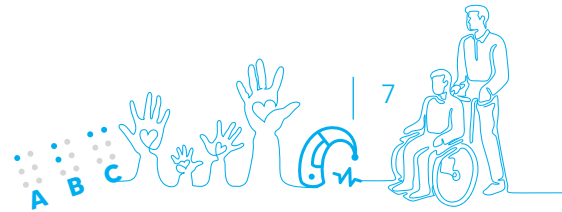

DEĞERLENDİRMEDE KULLANILAN YÖNTEMLER	26
Portfolyo.....	26
Öz Değerlendirme.....	28
Akran Değerlendirme.....	28
DEĞERLENDİRMEDE KULLANILAN ARAÇLAR	28
Kontrol Listeleri.....	29
Derecelendirme Ölçekleri	29
Rubrik (Dereceli Puanlama Anahtarları)	30
DEĞERLENDİRME İÇİN DİĞER BİLGİ TOPLAMA YOLLARI.....	31
Gözlem.....	31
Anekdot Kayıtları.....	32
Görüşme	32
DEĞERLENDİRME UYARLAMALARI VE İÇERİK DEĞİŞİKLİKLERİ	33
Uyarlama ve İçerik Değişikliği Nedir?	33
Uyarlama ve İçerik Değişiklikleri Kimler için Yapılır?	34
Uyarlama Türleri.....	36
1. Zihinsel Engeli Olan Çocuklar için Uyarlama Önerileri	38
2. Duygu ve Davranış Bozukluğu Olan Çocuklar için Uyarlama Önerileri	40
3. Dil ve Konuşma Bozukluğu Yaşayan Çocuklar için Uyarlama Önerileri	41
4. Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) Olan Çocuklar için Uyarlama Önerileri... 43	
5. Görme Engeli Olan Çocuklar için Uyarlama Önerileri.....	45
6. İşitme Engeli Olan Çocuklar için Uyarlama Önerileri.....	48
7. Bedensel Engeli Olan Çocuklar için Uyarlama Önerileri.....	50
8. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocuklar için Uyarlama Önerileri	52
9. Süreğen Hastalığı Olan Çocuklar için Uyarlama Önerileri	54
BÖLÜM 4	57
DEĞERLENDİRME SÜRECİNE AİLE KATILIMI.....	57
Değerlendirme Sürecine Nasıl Katkı Sağlayabilirsiniz?	57
Tanımaya Yönelik Değerlendirme.....	57
İzlemeye Yönelik Değerlendirme	58

TABLolar

Tablo 1. Uyarlama Gereksinimlerini Belirleme Kontrol Listesi	34
Tablo 2. Uyarlama Türleri ve Örnekler.....	37

ŞEKİLLER

Şekil 1. Katılım düzeyine göre eğitim ortamları.....	16
Şekil 2. Planla-Uygula-Değerlendir Döngüsü.....	22
Şekil 3. İzlemeye yönelik değerlendirmenin süreci ve öğeleri.....	23
Şekil 4. Değerlendirme yöntemleri.....	26
Şekil 5. Ölçme araçları	28
Şekil 6. Kontrol listesi için madde örneği	29
Şekil 7. Dereceleme ölçeği için bir maddelik örnek	29
Şekil 8. Okul öncesi için rubrik örneği	30
Şekil 9. Bilgi toplama yolları.....	31
Şekil 10. Anekdot kaydı form örneği	32

SUNUŞ

Bu kitap, Millî Eğitim Bakanlığı Ölçme, Değerlendirme ve Sınav Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından başlatılan ve UNICEF Türkiye Temsilciliği'nin desteğiyle yürütülen bir çalışma kapsamında hazırlanmıştır. Kitapta, çocuklarımızın eğitiminin en önemli diğer paydaşı olan sizlere çalışma kapsamında yapılan çalışmalarla nelerin hedeflendiği, bu hedefe yönelik öğretmenlerimizin sınıf içinde neler yapacağı ve tabii ki sizin bu sürece nasıl katkıda bulunabileceğiniz anlatılmaya çalışılmıştır.

Çalışma kapsamında, engeli olan ya da desteğe gereksinim duyan çocuklarımızın öğrenme ve gelişimlerinin düzenli bir şekilde değerlendirilmesi ve izlenmesi hedeflenmektedir. Bu değerlendirmeler ile çocukların istenilen düzeyde gelişim gösterip göstermedikleri belirlenecek ve gerekli durumlarda eğitimde ve ortamda düzenlemeler yapılarak gelişimleri desteklenecektir.

Değerlendirmeler, engeli olan çocuklar ile desteğe gereksinim duyan çocuklara sunduğumuz eğitimi ve onların öğrenme sürecini geliştirmeye yönelik yapılacaktır. Çok yönlü değerlendirmeler yoluyla çocuğa ve çocuğun öğrenme sürecine ilişkin sürekli ve düzenli bilgiler toplanacaktır. Toplanan tüm bu bilgiler öğretmenler tarafından eğitim planlarını ve uygulamalarını geliştirmek üzere kullanılacaktır. Bu şekilde öğretmenlerin eğitimlerini daha etkili bir şekilde planlamaları, uygulamaları, etkisini değerlendirmeleri, sonuca göre yeniden planlamaları ve yeniden uygulamaları hedeflenmektedir. Bu sayede hedeflenen sonuca zaman kaybetmeden ulaşılması sağlanacaktır.

Bütün bu çaba, engeli olan ve desteğe gereksinim duyan çocuklarımızın alacağı eğitiminin niteliğini yükseltmek ve böylece toplumsal yaşama daha etkin katılımlarını sağlamak amacıyla yöneliktir. Bu amaca ulaşabilmemiz ise ancak siz ailelerimizin/velilerimizin gayret ve desteği ile mümkün olabilecektir.

Gayret ve desteğiniz için teşekkürlerimizle...

BÖLÜM 1

AİLELER NELER YAŞIYORLAR?

Bu bölümde sizi size anlatmaya değil de sizinle ortak bir paylaşımda bulunmaya çalıştık. Ortak amacımız çocuklarımızı şu an oldukları noktadan bir adım öteye taşımak ise, duygu ve düşünceleri paylaşarak, aynı dili konuşarak ortak amacımıza daha kolay hizmet edebiliriz. Yaşadıklarınızın çok özel olduğunu ve bunları sizden başka kimsenin tam olarak anlamasının mümkün olmadığını biliyoruz. Ancak şunu iyi biliyoruz ki sizin de bizim de en temel hedefimiz çocuklarınızda olumlu yönde değişimler yaratmaktır. Bir kez birbirimizi anlarsak çocuğun gelişimi için birlikte hareket etme çabamız da artacaktır. Çünkü her şey **anlama** ile başlar.

Okuduğunuz bu kılavuz kitap bir proje kapsamında yazılmıştır. Bu projenin amacı genel eğitim ortamlarındaki engeli olan çocukların ve öğretmenlerin desteğe gereksinim duyduğunu belirlediği çocukların sınıf içinde ve dışında yapılacak değerlendirmeler ile gelişimlerini desteklemek ve öğrenmelerini artırmaktır. Çocukların eğitiminde en önemli parçalardan birisi değerlendirmedir. Değerlendirme sadece çocuklarımız için yapılmış gibi görünse de aslında hepimizin dâhil olduğu veya olması gereken bir süreçtir. Bu nedenle, kendi deneyimlerinizi ve içinde bulunduğunuz süreci tanırsanız, değerlendirme de dâhil tüm eğitim süreçlerine daha aktif katılabilirsiniz. Şimdi anlama yolculuğumuza ailenin ne olduğundan başlayalım.

Aile Nedir?

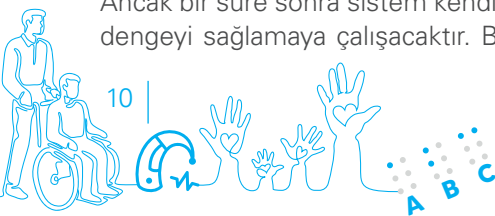
Aile, biyolojik yakınlığın ötesinde, paylaşılan alışkanlıkları ve kuralları olan ve sürekli etkileşim içinde olan kişilerden oluşmuş bir sistemdir. Örneğin, ailelerin akşam yemeğini bir arada yemesi paylaşılan alışkanlıklardan biridir. Aynı evde yaşayan aile üyelerinin sürekli görüşmesi, farklı yerlerde yaşayan üyelerin birbirlerini aramaları ve zaman zaman da bir araya gelmeleri de sürekli etkileşim hâlinde olmanın örnekleridir. Yukarıda verilen tanımdaki kilit kavram ise sistemdir.

Aile, paylaşılan alışkanlıklar ve kurallar çevresinde, sürekli etkileşim içinde olan kişilerin oluşturduğu bir sistemdir.

Sistem, kendini oluşturan öğelerden biri ya da birkaçı ortamdaki ihmal edildiğinde veya ortama yeni bir öğe eklendiğinde işleyişi kısmen ya da tümüyle aksayan veya farklılaşan dinamik bir yapıdır. Sistem kavramını anlamamanın en iyi yolu kendi bedenimize bakmaktır. Bir bütün olarak bedenimiz sinir sistemi, sindirim sistemi, dolaşım sistemi gibi çeşitli alt sistemlerden oluşmaktadır. Örneğin sindirim sisteminin herhangi bir ögesinde (örneğin, midede veya bağırsakta) sorun olursa tüm sindirim sistemi bundan etkilenir. Aile de bir sistemdir. Bu nedenle, tıpkı bedenimiz örneğinde olduğu gibi, aile üyelerinden herhangi birinin durumu bir bütün olarak aileyi etkileyebilir. Örneğin, aileden bir çocuk üniversiteyi kazanıp şehir dışına gittiğinde veya aileye bir bebek katıldığında da ailenin sistemi etkilenir. Evde düzenlemeler yapılır, bazı alışkanlıklar, roller ve sorumluluklar değişebilir. Aileye engeli olan bir üyenin katılması ise aile sisteminde köklü değişikliklere yol açabilir.

Diğer taraftan, yaşayan sistemler kendilerini dengede tutma yönünde davranırlar. Benzer biçimde aileye engeli olan bir çocuğun katılması, büyük olasılıkla ailenin var olan dengesinde değişikliklere yol açacaktır. Ancak bir süre sonra sistem kendini uyum yapma yönünde zorlayarak dengeyi sağlamaya çalışacaktır. Bu ilkenin hepimiz için söylediği en

Engeli olsun olmasın aileye yeni bir üyenin katılımı sistemi etkiler.

önemli şey şudur: Aileye engeli olan bir çocuk geldiğinde sistem sendeleyebilir ama ailenin kendi dinamiği bu dengeyi yeniden kurmaya ayarlıdır. Bize ise harekete geçmek kalır. Ancak dengeyi bulana kadar tüm ailelerin geçtikleri bazı aşamalar, verdikleri bazı tepkiler söz konusudur.

Ebeveynin İlk Duygusal Tepkileri Nelerdir?

Bir anne veya baba çocuğunun engeli olduğunu öğrendiğinde ne hisseder, ne yapar? Tepkiler doğal olarak kişiye, aileye göre farklılık gösterebilir. Ancak ailelerin tanıya verdikleri tepkiler genellikle belirli aşamalarda ve benzer şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu aşamalar; şok, anlama, inkâr, kabullenme ve yeniden yapılanmadır.

Şok: Ebeveynin, durumu ilk öğrendiğinde verdiği tepkidir. Bir an için akıllı ve duyguları kilitlenmiş gibi olur, ne hissedeceğini bilemez.

Anlama: Durumun ne olduğu anlaşılmaya başladıkça ebeveyn keder, durumla başa çıkamama, kafa karışıklığı, öfke, depresyon, yetersizlik, suçluluk, utanç, güvensizlik, kaygı gibi olumsuz duygular yaşar. Aslında bu aşamada durumu anladıkça duygular daha da ağırlaşır.

İnkâr: Ebeveyn o kadar yoğun olumsuz duygular yaşar ki, fark etmeden durumu yok saymaya başlar. İçten içe yaşanan yoğun kaygı, öfke, durumla yüzleşmekten kaçınma sıkça yaşanır. Hemen her ebeveyn içinden "Biri çıksa da tanının doğru olmadığını söylese" diye düşünür. Bunu duymak için de bazen onlarca uzmana veya uzman olmayan kişiye gidebilir.

Kabullenme: Kabullenme ilginç bir aşamadır. Burada ebeveyn artık çocuğunun engeli olduğunu kabul etmeye başlar. Hâlâ yoğun kaygısı vardır ancak durumla yüzleşme, problemi tanımlama, çözüm arama, zayıf ve güçlü yönlerini fark etme, durumla baş etme yollarını arama bu aşamada görülür. Burada sözü edilen kabullenme zihinsel bir olaydır, yani ebeveyn çocuğunun engeli olduğunu mantık düzeyinde kabul eder. Ancak duygusal olarak durumu kabullenmek hâlâ zor olabilir.

Yeniden yapılanma: Kabullenmeyi izleyen ve harekete geçilen aşamadır. Sistemi anlatırken bahsedilen dengeyi yeniden sağlanmaya çalışıldığı aşamadır. Ebeveynde sorunları açıkça tartışma, bilgi toplama, müdahale sürecine katılma, çocukla zaman geçirme, sorun ve çözüme dönük farkındalık geliştirme davranışları gelişmeye başlar. Bu aşamaya gelmiş aileler artık çocukları için gerekli olan ne varsa yapmaya hazırdırlar. Aile için bir yeniden doğuş sürecidir.

Bir şekilde değişikliğe uğrayan aile sistemi, eninde sonunda yeniden yapılanma sürecine girmektedir.

Bu evrelerin uzunluğu ve yoğunluğu her ebeveyn için değişse de süreç, evrensel bir sırayı izler. Dünyanın aynı durumda olan tüm ebeveynleri bu sırayı takip eder.

Çocuğun Kardeşleri Neler Yaşar?

Ebeveynlerin her zaman tek çocuğu olmaz. Engeli olan çocuğun kardeşleri de durumdan ciddi biçimde etkilenebilirler. Aslında çoğu zaman aileler enerjilerini engeli olan çocuğa yönelttiğinden diğer çocuklarını ihmal etmek zorunda kalabilirler. Bu durumda kardeşler aşağıdaki duyguları yaşayabilirler:

- Ebeveyne, kendilerine yeterli ilgi göstermedikleri gerekçesiyle gücenme
- Sürekli engeli olan kardeşe ilgi gösterildiğini düşündükleri için kıskançlık

- Engeli olan kardeşi bütün problemlerin kaynağı olarak gördükleri için onlara karşı düşmanca tutum ve davranışlar
- Kardeşinin engeli olmasından utanma
- Engeli olan kardeşi reddetme
- Kendilerinin "sağlıklı, normal" olmalarından kaynaklanan suçluluk duygusu
- Kardeşinin bakımına yardım ederek zaman zaman ebeveynlik sorumluluğu
- Kardeşlerinin engeli olmasından dolayı yaşanan derin üzüntü
- Kendilerinin de bir gün engeli olabileceğine dair korkular

Hiçbir çocuk bu duyguları yaşadığı için yargılanmamalıdır. Aslında bu tepkileriyle çocuk "Ben de buradayım" mesajı veriyor olabilir. Dolayısıyla elbette engeli olan çocuklarımıza doğal olarak daha fazla zaman ve enerji harcarız ama bu, diğer çocuklarımızı ihmal etmemiz gerektiği anlamına gelmez. Ebeveyn olmanın zor yanlarından biri de zaten bu hassas dengeleri korumak değil midir!

Engeli olan çocuğunuzla ilgilenirken diğer çocuğunuzunuzu/çocuklarınızı ihmal etmeyiniz.

Ailelerin Yaşadığı Zorluklar Nelerdir?

Yukarıda ailelerin duygusal tepkilerinin neler olduğunu anlatmaya çalıştık. Elbette ailelerin süreç boyunca yaşadıkları tek zorluk duygularla ilgili olanlar değildir. Öncelikle duygusal yükünün ötesinde, aile beklenmedik bir durumla karşı karşıya olduğu için ev içinde yeni düzenlemeler yapmak zorunda kalmaktadır. Çocukla kimin ne kadar ilgileneceğinin, diğer çocuklara nasıl zaman ayrılacağına belirlenmesi, çalışıyorsa işte bazı düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Tüm bunlar ilk zamanlar fazladan stres kaynağı oluşturur. Ailelerin yaşadıkları zorluklara aşağıda değinilmiştir.

Sağlık sorunları: Bazı yetersizliklerin tıbbi bir boyutu olabilmektedir. Örneğin işitme engeli olan bir çocuğun tanıldıktan sonra cihazlandırılması, varsa orta kulak iltihabı gibi hastalıklarının tedavi edilmesi, biyonik kulak ameliyatı olması, ameliyat sonrası izlenmesi gerekebilmektedir. Bazen de engelin kendisi değil ama beraberinde gelen ek problemler tıbbi değerlendirme ve müdahale gerektirebilir. Örneğin, Down sendromu olan bir çocukta aynı zamanda boşaltım sistemi sorunları, kalp sorunları da görülebilir. Bu durumda ailenin bir ayağı hastanede olacaktır. Engeli olan çocuklarda sağlık sorunları daha fazla görüldüğünden, aileler bu sorunlar için daha fazla emek, çaba ve para harcamaktadırlar.

Eğitim gereksinimi: Çocuk tanı aldıktan sonra tıbbi müdahaleyle beraber eğitimsel müdahale de başlar. Eğitimsel müdahale aile eğitimi veya çocuğun eğitimi biçiminde olabilir. İlerleyen bölümlerde çocuğun eğitim ortamlarından söz edilmiştir, ancak burada eğitim sürecinin bazen ne kadar zor ve yoğun olduğunu vurgulamak gerekir. Çocuğunun engeli ve buna bağlı neler yapılması gerektiği hakkında çok az bilgiye sahip olan aile tüm süreçleri öğrenmek zorundadır. Ardından mümkünse çocuğuna nasıl yardım edebileceğine dair aile eğitimi almalıdır. Bir yandan da çocuğa doğrudan eğitimler sağlanmalıdır. Çocuğa sağlanacak eğitim çoğu zaman erken dönemde başlar ve ömrü boyunca devam eder. Eğitim ailenin her an ilgilenmesi gereken bir süreçtir. Hatta bazen aileler çocuklarının eğitimi için yaşadıkları şehirleri bile değiştirirler. Bu da bütün aileyi zorlayan bir durum olabilir. Çocuğun eğitim gereksinimiyle ilgili yaşanan zorluklardan biri de bazı ailelerin eğitimle ilgili yasal haklarını yeterince bilmemeleridir. Bu konuyla ilgili haklarınızın neler olduğu Bölüm 2'de "Bir Anlayış ve Uygulama Olarak Kapsayıcı Eğitim" başlığı altında verilmiştir.

Ekonomik zorluklar: Engelli çocuğun sağlık sorunları ve eğitim gereksinimleri ailelerin maddi zorluklar yaşamasına yol açmaktadır. Her ne kadar giderlerin bir kısmı devlet tarafından karşılsa da aile ekonomik açıdan yük altına girmektedir. Örneğin, aile şehir değiştirecekse bunu kendi imkânlarıyla yapmak durumundadır. Yine çocuğun kullanacağı bazı cihaz ve protezlerin bazen ek masrafları olabilmektedir. Doğal olarak ekonomik giderler artmakta, bu nedenle aile içindeki harcama dengeleri bozulabilmektedir.

Çocuklarının sağlık ve eğitim giderleri nedeniyle ekonomik yönden ciddi düzeyde zorlanan aileler çeşitli destek kaynaklarına başvurabilirler. Örneğin, valilik ve kaymakamlıklar bünyesindeki sosyal yardımlaşma ve dayanışma dernekleri/vakıfları ve özel girişimlerle kurulmuş vakıflar ailenin durumunu inceleyerek destek sağlayabilmektedir. Çocuğunuzun engeliyle ilgili bu dernek ve vakıflarla bağlantı kurmanız, destek kaynaklarını fark etmeniz açısından yararlı olabilir.

Toplumsal algı ile baş etme: Toplumun engeli olan bireylere yaklaşımı, aileleri yakından ilgilendiren bir konudur. İnsanların farklı olana bakış açısı bazen olumlu, bazen şaşkırtıcı derecede ön yargılı ve dışlayıcı olabilir. İnsanlar bir yandan engeli olan çocuklara eğitim verilmesi, toplum içinde yer alması gerektiğini söylerken; diğer yandan kendi çocuğunun olduğu sınıfta engeli olan bir çocuk bulunmasını istemeyebilir ve engeli olan çocuklar için veya bu çocuklarla bir şeyler yapılması gerektiğinde yeterince hassasiyet göstermeyebilirler. Dolayısıyla aileler pek çok zorluğun yanında bir de toplumun algısı ve yaklaşımıyla uğraşmak zorunda kalabilmektedirler. Bu da stres yaratıcı bir hâl oluşturabilir.

İyileştirici Bir Güç Olarak Çocuk

Çocuğun katılımıyla aile sisteminin köklü değişikliklere uğradığından söz etmiştik. Şu ana kadar bahsettiklerimiz sistemi zorlayan yaşantılardı. Ancak engeli olan çocuğun aile sistemine önemli katkıları da olabilir. Aşağıda bu katkıların neler olabileceğini özetlemeye çalıştık.

Birincisi, engeli olan çocuğa sahip olmak ebeveynleri, özellikle de anneleri daha güçlü ve dayanıklı kılar. Çocukla sürekli zaman geçiren, onun gelişimi için yoğun çaba harcayan anneler, bir kez kabullenme aşamasına eriştikten sonra son derece güçlü birer insan olurlar. Bu anneler için engeli olmayan çocuklarla ilgilenmek çocuk oyuncağıdır. Hatta hayatta problem olarak algılanmaya başlayan pek çok şeyin ne kadar da önemsiz olduğu anlaşılır.

İkincisi, engeli olan çocuğa sahip olan eşler, çocuğun gelişimi konusunda ortak bir çabaya girmekte, bu ortaklık onları eskisinden daha çok birbirine bağlayabilmektedir. Burada aslında engeli olan çocuk ilişkiyi güçlü bir şekilde desteklemektedir. Ebeveynde bu çabayı gören diğer aile üyelerinin katılımıyla sistemin eskisinden çok daha güçlü hâle geldiği durumlar az değildir.

Üçüncü olumlu yansıma, ilginç biçimde çocuğun bir kriz kaynağı olmasıyla ilgilidir. Evet, engeli olan çocuğa sahip olmak ciddi bir stres kaynağıdır ve sistemde kriz yaratmaktadır ancak her kriz değişim için bir fırsattır. İnsan hayatında değişim ihtiyacı ancak krizlerle mümkündür. Engeli olan çocuğa sahip aileler kendilerini gözden geçirme ve bunun sonucunda sistemi yeniden yapılandırma, yani değişim yönünde hareket eder.

Her kriz değişim için bir fırsattır.

Dördüncüsü, çocuk sadece aileyi değil aile çevresindeki pek çok kişiyi de etkilemektedir. Ailenin durumla nasıl başa çıktığını gören insanlar bazen kendilerini sorgulama ihtiyacı duyup yaşamlarını yeniden değerlendirebilmektedirler. Genellikle çevredekilerin aklından şu geçer: "Sorun ettiğimiz şeyler ne kadar da önemsizmiş." Bu tepkiyi anlık olmaktan kurtaran diğer aileler de kendilerini değiştirme yönünde hareket etmektedirler.

Son olarak, geçmişten günümüze çok şey değişti. Elbette duygularımız köklü değişikliklere uğramadı. Ama eskiye oranla daha fazla olumlu gelişme var. Bu olumlu gelişmelere bakarak, durumu değiştiremesek de duruma ilişkin algımızı değiştirebiliriz. Bir olaya ilişkin algımız olumlu yönde değiştiğinde hislerimiz de değişir. Eskisinden daha iyi hissederiz ve iyi hissetmek kendimiz için, çocuk için, çocuğun eğitim sürecine katılım için ve aile sisteminin korunması için önemlidir.

Ancak Birlikte Yapabiliriz

Ne olurlarsa olsunlar, dünyadaki tüm ebeveynlerin tek ortak noktası vardır: Çocukları için en iyisini istemek. Her ebeveyn çocuğu için en iyisini ister ve yapabildiği kadar da en iyisini yapar. Öğretmenlerin işi ise çocuğunuza en iyi şekilde eğitim vermektir. İşte bu noktada güçlerimizi birleştirmemiz kaçınılmazdır. Çocuğumuz için en iyisini yapmak istediğimize göre, onun eğitim sürecine de katılmak, öğretmenine destek olmak durumundayız.

Ortak amacımız çocuklar için en iyisini yapmak...

Bu çerçevede, izleyen bölümlerde çocuğunuzun devam ettiği genel eğitim ortamında uygulanması hedeflenen kapsayıcı eğitimin ne demek olduğu, projenin amacı kapsamında okulda gerçekleşen değerlendirmede ne tür uygulamaların yapılacağı ve sizlerin ne gibi sorumluluklarının olduğu anlatılmıştır.

BÖLÜM 2

KAPSAYICI EĞİTİM NEDİR, NE DEĞİLDİR?

Bu bölümde size kapsayıcı eğitim uygulamalarını anlatmaya çalışacağız. Bunun için önce kimlerin engeli olan çocuk olarak kabul edildiğini ve Türkiye’de engeli olan çocuklar için hangi eğitim ortamlarının olduğunu anlatacak, ardından da son yıllarda benimsenen bir yaklaşım olan kapsayıcı eğitime değineceğiz. Son olarak da ise siz ailelerin bu eğitimdeki rollerinden söz edeceğiz.

Kimler Engeli Olan Çocuk Olarak Kabul Edilmektedir?

Engeli olan çocuk veya MEB’in yayımladığı 2018 tarihli Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde geçen şekliyle *özel eğitim ihtiyacı olan çocuk*, bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren çocuktur. Bu tanıma göre, bir öğrenci gelişim açısından akranlarından farklı olsa da eğitim yeterliği açısından anlamlı fark yoksa engelli olarak kabul edilmemektedir. Örneğin, bacağına yapısal bir problem olan ve bu nedenle ortopedik engelli olarak kabul edilen bir çocuk öğrenmede bir sorun yaşamıyor ise bu çocuk eğitim açısından engelli sayılmamaktadır. Tersisi durumda ise genel gelişim açısından akranlarına denk ancak öğrenmede sorun yaşıyorsa ve bu nedenle akranlarından geri kalıyorsa bu çocuğun engeli olduğu kabul edilmektedir.

Daha geniş bir bakış açısı ile yapılan tanımlarda ise engeli olan çocuklar, genel olarak toplumsal yaşama katılımları akranlarına göre sınırlanmış çocuklardır. Bu sınırlamalar çocukların sahip oldukları hakları akranları ile eşit düzeyde kullanabilmesini ve fırsatlara erişmesini engellemektedir. Örneğin, bedensel engeli olan bir çocuk kendisine rahatça binebileceği bir servis aracı sağlanmadığı için okula ulaşmada zorluk yaşıyorsa bu onun eğitim hakkını akranları ile eşit düzeyde kullanabilmesine yönelik bir engeldir. Ancak bu engel çocuğun kendi engelinden değil, uygun çevresel koşulların sağlanmamasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle bu tanıma göre çocuğu, engelinin değil çevresinin engellediği ifade edilmektedir.

Engeli Olan Çocuklar Nerelerde Eğitim Alabilmektedirler?

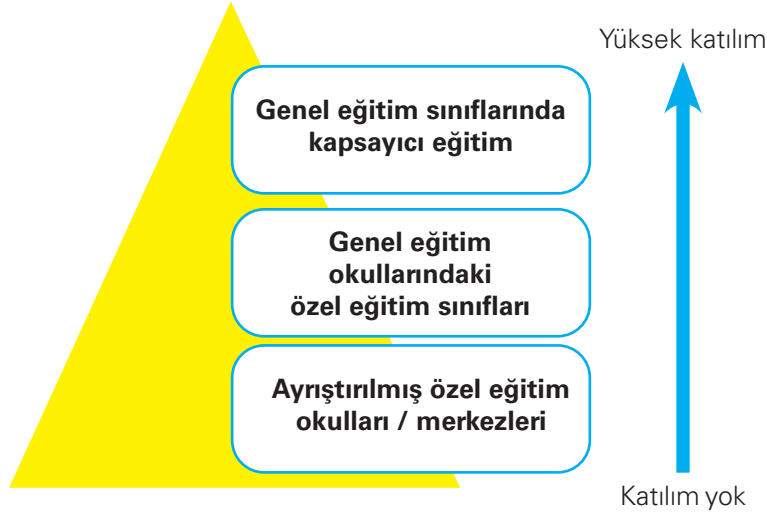
Geçtiğimiz 70 yılda dünyada yaşanan değişimler engeli olan çocuklara sunulan eğitim anlayışına da yansımıştır. Engeli olan çocukların eğitim imkânlarından uygun şekilde yararlanması ve ayrımcılığın engellenmesi için atılan adımlar eğitim ortamlarında değişiklikleri getirmiştir. Engeli olan çocuklar gereksinimleri uyarınca aşağıda yer alan eğitim ortamlarında hizmet alabilmektedirler:

- Hastanede eğitim
- Evde eğitim
- Özel eğitim okulu
- Tam zamanlı özel eğitim sınıfı
- Kısmi zamanlı özel eğitim sınıfı
- Genel eğitim sınıfı

Bu eğitim ortamlarında çocuklar, gelişim ve gereksinim düzeylerine göre eğitim alabilmektedirler. Örneğin, lösemi gibi süregelen bir hastalıktan etkilenmiş çocuklar hastane ortamında eğitim alabiliyorken, diğerleri

genel eğitim sınıflarında eğitimlerine devam edebilmektedirler. Bu eğitim ortamları aslında toplumsal katılım düzeyi dikkate alınarak üç gruba ayrılabilir (bk. Şekil 1).

Şekil 1. Katılım düzeyine göre eğitim ortamları

Şekilden de izlenebileceği üzere, ayrıştırılmış özel eğitim okulları/merkezlerinde hiç katılım yoktur. Genel eğitim okullarındaki özel eğitim sınıflarında ise katılım düzeyi düşüktür. Ayrıştırılmış eğitim ortamlarında ve özel eğitim sınıflarında özel eğitim öğretmenleri tarafından eğitim verilir. Katılım düzeyi en yüksek ortam ise genel eğitim sınıflarında kapsayıcı eğitimdir. Kapsayıcı eğitim uygulamasında, engeli olan çocuklar genel eğitim okullarında akranlarıyla birlikte sınıf ve branş öğretmenlerinden eğitim alırlar. Bu ortamlarda her engeli olan çocuk için gelişimsel özellikleri, mevcut düzeyi ve bireysel gereksinimleri göz önünde bulundurularak bir program hazırlanır ve eğitim bu çerçevede yürütülür. Günümüzde Avrupa ve ABD başta olmak üzere pek çok ülke kapsayıcı eğitime yönelmiştir. Türkiye de buna dâhildir.

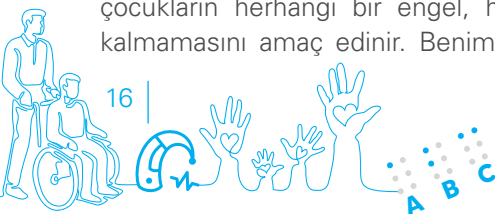
Genel eğitim sınıflarındaki kapsayıcı eğitim, katılım düzeyi en yüksek eğitim ortamıdır.

Bir Anlayış ve Uygulama Olarak Kapsayıcı Eğitim Nedir?

Kapsayıcı eğitim sadece bir eğitim uygulaması değil çok daha geniş bir toplumsal anlayıştır. Bu yön ile, engeli olan çocuklara sunulan eğitimde fırsat eşitliği ve bireysel özelliklere uygun hizmetlerin geliştirilmesinin ötesinde bir anlam taşımaktadır. Kaynaştırma ile zaman zaman birbiri yerine kullanılsa da aralarında önemli farklar bulunmaktadır. Kapsayıcı eğitim, herhangi bir sınırlama çizmeksizin engeli olan bireylerin topluma tam katılımını hedeflerken, kaynaştırma engeli olan bireylerin belirli koşullar altında ve daha sınırlı oranda katılımını içermektedir. Tarihsel olarak bakıldığında ise kaynaştırma, kapsayıcı eğitim kavramından önce kullanılan daha eski bir kavramdır.

Kapsayıcı eğitim, bir uygulamanın ötesinde geniş bir toplumsal anlayıştır.

Kapsayıcı eğitim anlayışı, farklılıkları olan tüm çocukların bir arada eğitim haklarından yararlanmalarını hedefler. Her türlü temel hak ve özgürlükten eşit şekilde yararlanılmasını, çocukların herhangi bir engel, hastalık veya kültürel farklılık gibi nedenlerle eğitim yaşamın dışında kalmamasını amaç edinir. Benimsenen bu anlayış farklı şekillerde örneklendirilebilir. Örneğin, okulların

girişlerinde karşılaştığımız tekerlekli sandalye rampaları bu anlayışın birer ürünüdür. Tekerlekli sandalyeli çocuklar bu rampa sayesinde özgürce ve akranları gibi eşit bir şekilde sınıfa ulaşabilmektedirler. İşitme engeli olan çocukların kullandığı işitme cihazlarının devlet tarafından karşılanması, görme yetersizliği olan çocuklar için ders kitaplarının Braille alfabesinde yazılı biçimlerinin oluşturması bu anlayışa iyi birer örnektir.

Kapsayıcı eğitimin esaslarından bir diğeri de eğitim ortamında çocuğun ihtiyaçlarına yönelik çözümler üretmektir. Örneğin, azgören bir çocuğun yazıları okuyabilmesi için büyük puntolu yazılar kullanılabilir veya görmesini kolaylaştırmak için büyüteç, ışık düzenlemesi gibi destekler sunulabilir. Matematik dersinde toplama işlemini öğrenmekte güçlük yaşayan bir çocuğa öğretmeni diğer çocuklar alıştırmaya yaparken konuyu tekrar edebilir. Bunlar kapsayıcı birer çözümdür ve çocukların eğitimden en iyi şekilde yararlanmasını sağlar.

Hem bir anlayış hem de bir eğitim uygulaması olarak kapsayıcı eğitimi iyice anlamak için üç kilit kavram akıldan çıkarılmamalıdır:

Kapsayıcı eğitim anlayışının kritik kavramları:

Eşitlik

Erişilebilirlik

Katılım

- **Eşitlik:** Hakların kullanımında diğer çocuklarla eşit olma
- **Erişilebilirlik:** Her türlü gereksinimi karşılamak için gerekli hizmetlere, mekânlara, uygulamalara ulaşabilme
- **Katılım:** Okul yaşamında ve eğitim sürecinde aktif bir birey olarak yer alma

Bu üç kavram kapsayıcı eğitimin özünü oluşturur. Buna göre kapsayıcı eğitim, engeli olan çocuğu sadece genel eğitim sınıflarına *yerleştirmek değildir*. Kapsayıcı eğitimde farklı gereksinimleri olan çocuklara eğitim sunulurken çocuğu programa değil programı çocuğa uygun hâle getirmek gerekmektedir. Bu nedenle etkili bir kapsayıcı eğitimin uygulanabilmesi için bir dizi düzenleme ve uyarılmanın yapılmış olması gerekir. Bunlar fiziksel düzenlemeleri, programın düzenlenmesini ve öğretimin düzenlenmesini içerir. Ayrıca etkili bir kapsayıcı eğitim için öğretmenlerin yeterlilik sahibi olması gerekir.

Özetle kapsayıcı eğitimde eşitlik, erişilebilirlik ve katılım esastır. Buna bağlı olarak kapsayıcı eğitim anlayışında engeli olan çocuklar ve ailelerinin pek çok hakkı vardır. Bunlardan kapsayıcı eğitimle ilgili önemli yasal haklarınız aşağıda özetlenmiştir:

Kapsayıcı eğitim, gereksinimi olan çocuğu sadece genel eğitim sınıflarına yerleştirmek değildir.

- *Bireyselleştirilmiş eğitim planı geliştirme ekibinin doğal üyesi olmanız nedeniyle tüm toplantılara katılma hakkı*
- *RAM'da yapılan tanılama/değerlendirme toplantılarına katılma hakkı*
- *İl/İlçe Özel Eğitim Hizmetleri Kurulunun yerleştirme amaçlı yaptığı toplantılara katılma hakkı*
- *Yerleştirme kararı çıkmış çocuğunuzu istediğiniz okula kaydettirme hakkı*
- *Destek eğitim talep etme hakkı*
- *Ücretsiz servis kullanma hakkı*
- *Çocuğunuzun tanılanmasından eğitimine kadar geçen süreçte alınmış tüm kararlara itiraz hakkı (okulun RAM'a yönlendirme kararı, sağlık kuruluşunun tıbbi tanı raporu, RAM'ın eğitsel tanı raporu, İl/İlçe Özel Eğitim Hizmetleri Kurulunun yerleştirme kararı ve destek eğitim kararı gibi).*

Bu haklarının etkin bir şekilde kullanılması çocuğunuzun eğitime tam katılım göstermesi açısından son derece önemlidir. Dolayısıyla sizlerin konuyla ilgili yasal haklarınızı bilmeniz ve yeri geldiğinde kullanmanız gerekir.

Kapsayıcı Eğitimin Yararları Nelerdir?

Kapsayıcı eğitimde çocuklar akranları ile aynı ortamda eğitim alırlar. Eğitim bu çocukların gelişim düzeyleri ve gereksinimlerine uygun olarak geliştirilmiş programlarla yürütülür. Bunun yanı sıra fiziksel ortamlar da çocukların ihtiyaçlarına göre düzenlenir. Bu düzenlemeler yapılırken çocukların mümkün olan en uygun şekilde eğitime katılması amaçlanır. Bu anlayış ile uygulanan kapsayıcı eğitimin pek çok yönden tüm öğrenciler, aileler, okullar ve toplumlar için de yararları vardır. Bunlar aşağıda sıralanmıştır:

1. Engeli olan çocuklar açısından yararlıdır.

Kapsayıcı eğitim, çocukların hem akademik hem de içinde yaşadıkları toplumla kaynaşmasını sağlayacak becerileri kazandıracak ve pekiştirecek niteliktedir. Bu yolla sunulan eğitim, engeli olan çocukların iletişim becerileri, öz güveni, kendileri hakkındaki algıları, sorumluluk bilinçleri ve öz güvenlerinin gelişmesine fırsat tanımaktadır.

2. Çocuğun akranları açısından yararlıdır.

Kapsayıcı eğitimde engeli olan akranları ile bir arada olan çocuklar, farklılıklara saygı duymayı ve anlayış göstermeyi erken yaşlarda öğrenirler. Bu yolla çocuklar yalnızca engeli olan bireylerin değil tüm insanların farklılıklarına saygı ile yaklaşmayı bilirler. Bu çocuklarda aynı zamanda empati kurma, yardımlaşma, iş birliği ve akran iletişimi de gelişir.

3. Okul ve öğretmen açısından yararlıdır.

Kapsayıcı eğitimde yer alan öğretmenler süreçte engeli olan çocukların ihtiyaçlarına cevap vermeyi öğrenirler. Çocukların gereksinimlerine göre eğitim ortamlarını düzenlerler. Öğretmen ve yöneticiler karşılaştıkları sorunları çözmek için kendilerini geliştirmeye çalışırlar. Bu durum da öğretmenlerin sürekli kendilerini yenilemeleri ve mesleki olarak gelişmelerini sağlar. Bunların yanı sıra normal gelişim gösteren çocuklarda olduğu gibi uzmanların hoşgörülerini artırarak farklılıklara saygı duyma bilincini destekler.

4. Eğitim politikaları açısından yararlıdır.

Kapsayıcı eğitim sürekli denetlenir ve kuvvetli/zayıf tarafları belirlenir. Ortaya çıkan bu bilgiler engeli olan çocukların eğitiminde kullanılacak yeni ve daha iyi programların oluşturulmasına hizmet eder. Bu değişimler aynı zamanda "normal gelişim gösteren çocukların" eğitim programlarını geliştirmek için de fikir ve temel oluşturur.

5. Aileler açısından yararlıdır.

Kapsayıcı eğitim bir program olarak aileleri eğitim sürecine aktif olarak dâhil eder. Çocukların eğitim süreçlerinin planlanmasında, değerlendirilmesinde ve uygulanmasında ailenin okulda ve evde katılımını gerektirir. Bu nedenle ailelerin bilinçlenmesini ve çocuklarının eğitimi hakkında bilgilenmelerini sağlar.

Kapsayıcı Eğitimde Aile Olarak Rolünüz Nedir?

Kapsayıcı eğitim aile olarak sizlere önemli roller yüklemektedir. Bu roller aşağıda özet hâlinde verilmiştir:

1. Öğretmenler ve diğer uzmanlarla doğru ve ayrıntılı bilgi paylaşımı: Kapsayıcı eğitim çocuğa özel hazırlanmış planlarla gerçekleştirilir. Bu plan içerisinde çocuğun bir dönem veya eğitim yılı boyunca alacağı hizmetlerin neler olduğu, çocuğun nasıl değerlendirileceği, hangi destek hizmetleri alacağı, öğretimde ve okul/sınıf ortamında hangi çevresel düzenlemelerin yapılacağı gibi bilgiler yer alır. Bu planlar ve eğitim sürecinde çocuğunuz hakkında alınan tüm kararlar; sınıf öğretmeni, okul rehber öğretmeni, okul yönetimi ve siz ve çocuğunuzun katılımı ile oluşturulan bir ekip tarafından belirlenir. Bu kişiler arasında çocuğu en iyi tanıyan, ihtiyaçlarını doğru şekilde belirleyecek bilgiye sahip kişiler sizsinizdir. Bu nedenle kapsayıcı eğitim ortamlarında aile olarak ilk rolünüz öğretmenler ve diğer uzmanlarla doğru ve ayrıntılı bilgi paylaşmanızdır. Böylece çocuklarınızın eğitim ortamlarına uyumlarını kolaylaştıracak ve başarılarını artıracak programlar oluşturulabilir.

2. Doğru bilgi için çocuğu düzenli ve dikkatli bir şekilde izleme: Çocuğunuz ile ilgili doğru bilgi sunmak ve ihtiyaçları belirlemek için onları düzenli ve dikkatli bir şekilde izlemeniz çok önemlidir. Not tutarak, video kaydı olarak öğretmene tutarlı bilgiler sunabilirsiniz. Bu bilgiler yalnızca eğitim planlarının oluşturulmasında değil çocuğun mevcut düzeyinin belirlenmesinde oldukça faydalı olmaktadır. Bu nedenle aile üyeleri olarak çocuğun düzeyi ile ilgili bilgi toplamanız kapsayıcı eğitim uygulamalarının amacına ulaşması için büyük önem taşımaktadır.

Siz sürece katıldıkça çocuğunuzun aldığı eğitimden faydalanma düzeyi artacaktır.

3. Eğitim sürecini ve sunulan hizmetleri takip etme: Aile olarak çocuğunuz ile ilgili toplantılara katılmanız ve sorumluluklarınızı yerine getirmeniz gerekmektedir. Kapsayıcı eğitimde çocuğunuzun eğitim planlarını, değerlendirme raporlarını ve diğer belgelerini edinerek sürecin takipçisi olmanız ve alması gereken hizmetleri izlemeniz sizin sorumluluğunuzdadır.

5. Okulda sunulan eğitimi evde destekleme: Ailelerin kapsayıcı eğitim sürecinde önemli görevlerinden bir diğeri ise okulda sunulan hizmetleri eve ve sosyal çevreye taşımaktır. Çocuğunuz normal gelişim gösteren akranlarına göre daha fazla tekrara ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle aile olarak uzmanlarla iş birliği içinde çocuğunuzun okulda kazandığı becerileri ve konuları ev ve sosyal ortamda tekrar etmesini sağlayarak çocuğunuzun eğitimden akranları ile aynı düzeyde yararlanmasına katkı sağlayabilirsiniz.

BÖLÜM 3

DEĞERLENDİRME ÇERÇEVESİ

Değerlendirme, engeli olan çocukların yaşamlarında çok önemli bir yer tutar. Süreç daha çocuk okula gelmeden başlar. Hastanede tıbbi değerlendirme, RAM'da eğitsel değerlendirme, sonraki süreçte okulda ilk değerlendirmeleri yapılır. Bunlar genellikle çocuğunuza herhangi bir tanı konulup konulmayacağını belirlemek ve sonraki süreçte ise hangi alanlarda özel eğitim destek hizmetlerinden yararlanacağını belirlemek üzere yapılan değerlendirmelerdir. Bir de eğitim sürecinde yapılması gereken ve çocuğun gelişiminin izlendiği değerlendirmeler vardır. Bu değerlendirmeler genel olarak, eğitim uygulamaları ile eş zamanlı yürütülerek çocuklarımızın gelişimini desteklemeyi amaçlar. Çocukların gelişimi için asıl önemli olan da budur. Bu yolla çocuğun eğitim süreci ile ilgili sürekli ve düzenli bilgi toplanır ve elde edilen bilgiler çocuğun bireyselleştirilmiş eğitim planında tanımlanan amaçlara ulaşmasını sağlamak amacıyla kullanılır.

Bu değerlendirmelerin okul ortamında yapılması söz konusu ise de sadece öğretmeni değil, çocukla ilişkili tüm paydaşlar sürece dâhil olurlar. Çocuğun kendisi, öğretmeni, varsa rehber öğretmeni ve çocuğun dersine giren branş öğretmenleri, okul idarecileri ile ebeveyn olarak sizler bu paydaşlar arasında yer alırsınız. Tüm paydaşların tek amacı çocuğun ihtiyacı olan desteği sunmak, öğrenmesini ve gelişmesini sağlamaktır. Ancak bunu yaparken sürekli ve düzenli değerlendirmeler ile adım adım planlayarak ve her bir adımda "Uyguladığım eğitim etkili mi, çocuk öğreniyor mu?" sorusuyla adımlar sorgulanarak ilerlenir.

Sürekli ve düzenli değerlendirme yaparak öğretmen her adımda "Uyguladığım eğitim etkili mi, çocuk öğreniyor mu?" sorularına yanıt arar ve yanıtı göre süreci planlar ve uygular.

Bu sorulara verdiğimiz yanıtlar ile doğru adımlarla mümkün olan en hızlı şekilde amaca ulaşmaya çalışırız. Bu açıdan engeli olan çocuklar için eğitime ek olarak sürekli ve düzenli değerlendirmeler yapmak çok önemlidir. Değerlendirmeler ile bu genel amacı desteklemek üzere aşağıdaki sorulara yanıt ararız:

- Çocuğun gelişimini engelleyecek nedenler var mı? Varsa neler?
- Çocuğun ne tür ve ne düzeyde bir eğitime ihtiyacı var?
- Çocuğun eğitiminde ne tür yöntem ve teknikleri uygulamalıyız?
- Çocuk gelişiyor mu, öğreniyor mu?
- Gelişim olmuyorsa nedenleri ve çözümleri neler olabilir?
- Uyguladığımız çözümler çocuğun gelişimini, öğrenmesini sağlıyor mu?

Bu soruların her biri çocuğun gelişimini sağlamaya yöneliktir ve değerlendirme bizlere tüm bu soruların yanıtını verir. Dolayısıyla eğitim sürecinin vazgeçilmez bir parçasıdır. Buna karşın maalesef değerlendirmeler istenildiği gibi başarıyla yapılamamaktadır. Bunun pek çok nedeni vardır. Örneğin, okullarda buna yönelik bir sistem yoktur, öğretmenlerin değerlendirmelerin önemi konusunda bilgiye ihtiyaçları vardır, değerlendirme- de kullanılacak ölçme araçlarımız yetersizdir vb. Dolayısıyla bu sorunların acilen çözülmesi gerekmektedir.

Bu kitapta sizinle özeti paylaştığımız uygulamalar ise bu sorunları çözmeye yönelik oluşturduğumuz uygulamalardır. Değerlendirmenin önemi ve mevcut sorunlar göz önünde bulundurularak geliştirilen bu uygulama ile bizler hem öğretmenlerimizin değerlendirme konusunda bilgi ve becerilerini arttırmayı, gereksinim duydukları araçları geliştirmeyi ve onları uygulama konusunda desteklemeyi hedefledik hem de çocuklarımızın eğitiminin en önemli diğer paydaşı olan sizlere; yapılan çalışmalarla neyi hedeflediğimizi, bu hedefe yönelik öğretmenlerimizin sınıf içinde neler yapacağını ve tabii ki sizin bu sürece nasıl katkıda bulunabileceğinizi anlatmayı istedik. Elinizdeki bu kitabın temel amacı bu. Bu çerçevede size sırasıyla uygulamaya koymaya çalıştığımız değerlendirmelerin içeriğini ve aşamalarını, öğretmenlerimizden neler yapmalarını beklediğimizi ve sizlerden ne beklediğimizi anlatmaya çalışacağız.

Hedef Grubumuzda Kimler Var?

Bu projede asıl hedef grubumuz ilkokuldaki engeli olan çocuklardır. Bu gruba yönelik öğrenme ortamlarında sürekli ve düzenli değerlendirmeler ile çocukların istenilen düzeyde gelişim gösterip göstermediklerinin izlenmesi hedeflenmekte ve gerekli durumlarda eğitimde ve ortamda düzenleme ve değişiklikler yapılarak gelişimin desteklenmesi amaçlanmaktadır.

Projenin ikinci hedef grubu ise herhangi bir engel tanısı olmadığı hâlde yaşına göre farklı gelişimsel özellikler gösteren çocuklardır. Bu çocuklar, engeli olduğu hâlde tanı almamış/alamamış veya engelleri fark edilmemiş çocuklar olabileceği gibi **mevcut bir engeli olmasa da sadece diğerlerine göre farklı özellikler sergileyen** ve bu nedenle desteğe gereksinim duyan çocuklar olabilir. Bu çocukların sunulan eğitime ek olarak desteğe ve eğitim sürecinde yapılan bazı düzenlemelere gereksinimleri vardır. Bu nedenle, değerlendirmeler ile bu durumda olan çocukların erken dönemde belirlenerek gelişimlerinin desteklenmesi ve böylece geç kalmadan, olası olumsuz durumların önüne geçilmesi hedeflenmektedir.

Değerlendirme Süreci Nedir?

Değerlendirme süreci, engeli olan çocuklar ile desteğe gereksinim duyan çocuklara sunduğumuz eğitimi ve onların öğrenme sürecini geliştirmeye yönelik hazırlanmıştır. Bu süreçte çok yönlü ve bütüncül değerlendirmeler yaparak çocukların;

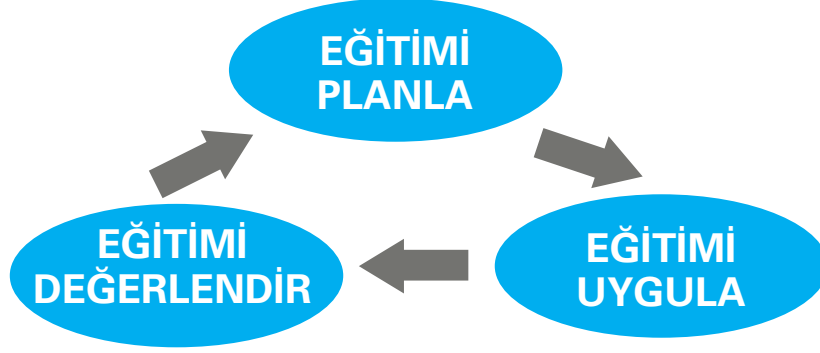
- Gelişimsel olarak mevcut düzeylerinin,
- Gelişimlerini/öğrenmelerini etkileyecek özelliklerinin (güçlü ve zayıf yanları, ilgileri, deneyimleri vb.),
- Hedeflediğimiz becerileri öğrenip öğrenemediklerinin ve
- Eğitim sürecinin sonunda hangi düzeye ulaştıklarının incelenmesi hedeflenmiştir.

Değerlendirmeler yoluyla çocuğa ve çocuğun öğrenme sürecine ilişkin sürekli ve düzenli bilgiler toplanır. Toplanan tüm bu bilgiler ise öğretmenler tarafından eğitim planlarını ve uygulamalarını geliştirmek üzere kullanılır. Bu şekilde öğretmenlerin Planla-Uygula-Değerlendir-Planla-Uygula-Değerlendir döngüsünü (bk. Şekil 2) uygulamaları beklenir. Bu döngü ile:

- Çocukların mevcut düzeyine, gelişim özelliklerine ve gereksinimlerine göre planladığı bir eğitimin etkilerini sık ve düzenli bir şekilde değerlendirmesi,

- Planladığı eğitimin çocuklarda hedeflenen gelişmeyi/öğrenmeyi sağlayıp sağlamadığını ve değişikliğe gereksinim olup olmadığını belirlemesi,
- Gerekli ise değiştirmesi ve yeniden uygulaması hedeflenir.

Şekil 2. Planla-Uygula-Değerlendir Döngüsü

Bu döngüde eğitim daha etkili bir şekilde planlanır, uygulanır, etkisi değerlendirilir, sonuca göre yeniden planlanır ve yeniden uygulanır. Bu sayede ancak hedeflenen sonuca zaman kaybetmeden etkili bir şekilde ulaşılması mümkündür.

Bu döngünün değerlendirme ayağını oluşturan uygulamalar ise üç aşamada gerçekleştirilir.

1. Tanımaya yönelik değerlendirme
2. İzlemeye yönelik değerlendirme ve
3. Düzey belirlemeye yönelik değerlendirme.

Tanımaya Yönelik Değerlendirme Nedir?

Tanımaya yönelik değerlendirme kendi içinde iki aşamalı olarak yürütülmektedir. İlk aşamada öğrenme ortamındaki tüm çocuklara yönelik taramalar yapılır ve yaşına göre farklı gelişimsel özellikler gösteren çocuklar belirlenir. Bu çocuklar öğretmenin bundan sonra ek destek sunacağı çocuklardır. İkinci aşamada ise tanı almış engeli olan çocuklar ile taramalarda öğretmenin desteğe gereksinim duyduğunu belirlediği çocukları daha ayrıntılı bir şekilde tanımaya yönelik değerlendirmeler yapılır. Bu kapsamda, çocuklar tüm gelişim alanlarında değerlendirilir ve her bir alanda ne düzeyde olduğu ve bu düzey ile ek desteğe gereksinimi olup olmadığı belirlenir.

Tanımaya Yönelik Değerlendirmede Sizin Sorumluluklarınız Nelerdir?

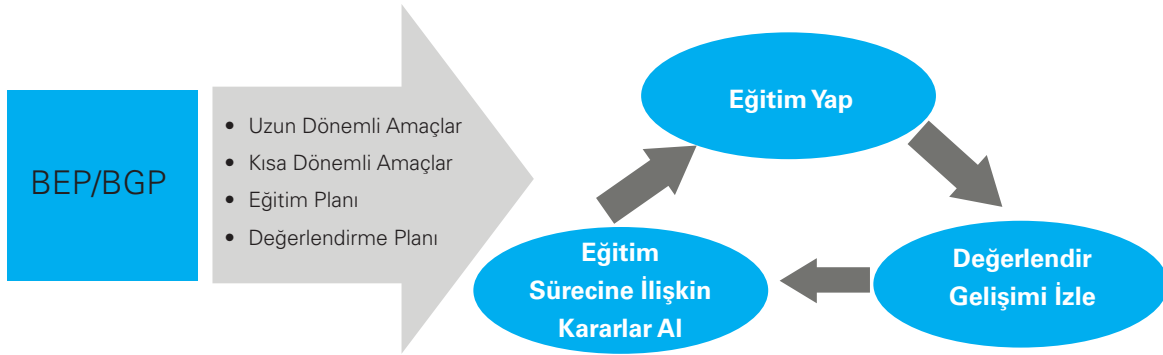
Tanımaya yönelik değerlendirmede size düşen önemli görevler vardır. Öğretmen bu aşamada çocuğunuzu ayrıntılı tanıma için çok sayıda araç ve yöntem kullanarak bilgi toplamaya çalışır. Bu bilgilerin önemli bir bölümü de sadece sizin sağlayacağınız bilgilerdir. Çocuğunuzun gelişim alanlarındaki performansına ilişkin sizin görüşleriniz, neleri yapıp neleri yapamadığına ilişkin gözlemleriniz, bu konuda önceki gelişim süreci, neler yapıldığı, deneyimleriniz, sağlık durumu, öğrenmesini etkileyen ve öğretmenin bilmesi gereken faktörler (Neleri sever? Nelerden hoşlanmaz? Neye ilgi duyar? Güçlü ve zayıf yanları nelerdir? Siz evde ne kadar destek sağlarsınız? Sizlerle ilişkileri nasıldır? Yaşadığınız problemler nelerdir?) gibi pek çok konuda

ancak siz bilgi verebilirsiniz. Bu durumda en önemli göreviniz öğretmenimize çocuğunuz hakkında doğru ve ayrıntılı bilgi sağlamanızdır. Bu bilgileri sağlamak için öğretmeninizle iş birliği içinde olmanız, istediği bilgileri gerekiyorsa gözlem yaparak, notlar alarak mümkün olduğunca eksiksiz bir şekilde iletmeniz gerekmektedir. Ayrıca yine öğretmeninizle iş birliği yaparak onun evinize ziyaret yapmasını ve çocuğunuzu okul dışında başka ortamlarda gözlemlemesini sağlayabilirsiniz. Böylece okulda gözlemlemeyeceği birçok şeyi o davranışların ortaya çıkma olasılığı olan tek ortamda yani evinde gözlemleme fırsatı vermiş olur ve çocuğunuz hakkında en doğru bilgilere ulaşmasına yardımcı olabilirsiniz.

İzlemeye Yönelik Değerlendirme Nedir?

İzlemeye yönelik değerlendirme çocukların gereksinimlerinin belirlenmesinin ardından geçilen aşamadır. Bu aşamada öncelikle çocukları, gereksinimleri olduğu belirlenen alanlarda desteklemeye yönelik eğitim planları hazırlanır. Engeli olan çocuklar için bireyselleştirilmiş eğitim planı (BEP); desteğe gereksinim duyan çocuklar için ise bireyselleştirilmiş gelişim planı (BGP) hazırlanır. Bunlar içerik olarak aynı olan ve aynı şekilde hazırlanan planlardır ve içerisinde çocuğa hangi amacı gerçekleştirmek üzere eğitim sunulacağı (uzun dönemli amaç), hangi aşamalarla sunulacağı (kısa dönemli amaçlar), nasıl bir eğitim uygulanacağı (eğitim planı) ve çocuğun gelişiminin nasıl değerlendirileceği (değerlendirme planı) bilgileri bulunmaktadır (Örnek bir durum ve bu duruma uygun örnek bir BEP/BGP bu bölümün sonunda verilmiştir). Öğretmen BEP/BGP'de hangi gelişim alanlarında amaçlar almışsa izlemeye yönelik değerlendirmeleri de o alanlarda gerçekleştirir. Bu süreçte çocuğun öğrenme sürecini ve gelişimini sık ve düzenli bir şekilde ölçer, gelişimin hedeflediği düzeyde olup olmadığını değerlendirir ve sonuca göre gerekli ise eğitim yöntemlerinde, materyallerinde, ortamda, verdiği ek desteğin miktarında düzenlemeler ve uyarlamalar yapar. Yaptığı düzenlemeler ile eğitimi sunmaya ve eğitimin çocuğun gelişimi üzerindeki etkisini izlemeye devam eder. Şekil 3'te izlemeye yönelik değerlendirmenin işleyiş süreci ve öğeleri özetlenmiştir.

Şekil 3. İzlemeye yönelik değerlendirmenin süreci ve öğeleri

İzlemeye Yönelik Değerlendirmede Sizin Sorumluluklarınız Nelerdir?

Tüm yıl boyunca devam eden izlemeye yönelik değerlendirme öğretmen için yoğun bir çalışma programı içerir. BEP/BGP'nin oluşturulmasından, amaca yönelik eğitimin uygulanması, eğitimin etkilerinin izlenmesi ve sonuçlara göre eğitimin yeniden düzenlenerek uygulanması gibi yoğun ve sürekliliği olan bir program uygulanır. Bu süreçte siz öğretmenin en önemli paydaşısınız. Öğretmen ancak sizin katkınız ve desteğinizle süreci başarılı bir şekilde yürütebilir. Eğer süreçte öğretmenle iş birliği yapar ve öğretmenin sizden beklediği desteği sağlarsanız çocuğunuzun sunulan eğitimden en üst düzeyde yararlanmasına büyük katkı sağlamış olursunuz.

Öğretmen bu süreçte öncelikle BEP/BGP geliştirme sürecinde sizin katılımınızı bekler. Siz bu süreçte çocuğunuz için hangi amaçların alınması gerektiği konusunda önemli bilgiler sağlayabilirsiniz. Sonuçta, çocuğu en iyi tanıyan kişi sizsinizdir. Çocuğunuzun sizce öncelikli gereksinimleri neler, hangisi yaşamınızı en çok kolaylaştıracak etkiyi gösterebilecektir gibi bilgilerle öğretmenin çocuğunuz için en doğru ve etkili amaçları belirlemesine yardımcı olabilirsiniz. Ayrıca, bildikleriniz ölçüsünde, belirlenen amaca yönelik eğitim nasıl sunulmalı, sizce en etkili eğitim yöntemleri neler olabilir, önceki yıllarda veya diğer kurumlarda kullanılan yöntemlerden neler etkiliydi veya değildi, eğitimde nelere dikkat edilmelidir gibi bilgilerle öğretmeni eğitim planını oluştururken doğru bir şekilde desteklemiş olursunuz. Ek olarak, eğitim sürecini evde desteklemek üzere ne kadar destek sunabileceğiniz konusunda doğru ve gerçekçi bilgiler sağlayarak (yapabileceğinizin ötesinde vaatlerde bulunmayın!) daha etkili bir eğitim planlaması yapılmasını sağlayabilirsiniz. Benzer şekilde, değerlendirme planını hazırlarken öğretmene sağlayacağınız bilgiler ile değerlendirmenin en etkili nasıl yürütüleceği konusunda daha doğru bir planlama yapılmasını sağlayabilirsiniz.

BEP/BGP'nin oluşturulmasının ardından ise ne planlanmışsa o konudaki görev ve sorumluluklarınızı eksiksiz yerine getirmeniz son derece önemlidir. Yine bu süreçte öğretmenle iş birliği yapmanız, çocuğunuzun gelişimi konusunda düzenli bir şekilde bilgi paylaşmanız ve paylaştığınız bilgilerin doğru, eksiksiz ve ayrıntılı olmasına dikkat etmeniz, eğitim ve değerlendirme sürecinde öğretmenin işini önemli ölçüde kolaylaştıracaktır.

Düzyel Belirlemeye Yönelik Değerlendirme Nedir?

Öğrenme ortamındaki değerlendirme uygulamalarının son basamağı olan düzyel belirlemeye yönelik değerlendirme ise eğitim sürecinin sonunda, yani dönem sonu ve yıl sonunda yapılır. Çocukların ulaştıkları öğrenme ve gelişim düzyeli belirlenir. Bu değerlendirmede çocukların tüm gelişim alanlarındaki düzyeli ile BEP'inde veya BGP'sinde tanımlanmış uzun ve kısa dönemli amaçlara ne düzyelde ulaştığı incelenir. Sonuçları ise gelişim raporu ve ek gelişim raporu ile sizlerle ve ilgili diğer paydaşlarla paylaşılır.

Düzyel Belirlemeye Yönelik Değerlendirmede Sizin Sorumluluklarınız Nelerdir?

Bu aşamada öğretmen izlemeye yönelik değerlendirmeler yoluyla elde edilen bilgilerle bir sonuç değerlendirmesi yapar ve uygulayacağı bazı değerlendirme yöntem ve araçları ile de çocuğun yılın başından o ana kadar ne düzyelde gelişim gösterdiğini belirlemeye çalışır. Bu aşamada sizin özel olarak sunacağınız bir katkı beklenmemektedir. Buna karşın hem tanımaya yönelik hem de izlemeye yönelik değerlendirmede sunduğunuz destek bu sürecin de daha doğru ve etkili bir şekilde tamamlanması açısından önemlidir. Ayrıca bu aşamada öğretmenin gelişim raporu ile birlikte size vereceği ek gelişim raporunu da incelemeniz ve çocuğunuzun hangi amaçları ne düzyelde gerçekleştirdiği konusunda bilgi sahibi olmanız, sonraki süreçlerde ilgili kişilere çocuğunuz hakkında doğru bilgiler sağlamanızda etkili olacaktır.

Sonuç olarak...

Sonuç olarak, tüm bu değerlendirme sürecinde sizlerden öğretmenlerle yakın bir iş birliği yapmanız beklenmektedir. Ancak sizin katkınız ile sürecin başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi mümkündür. Dolayısıyla çocuğunuzun en üst düzyelde gelişimini hedefleyen ortak amacımıza yönelik iş birliğinizi ve katkınızı esirgemeniz son derece önemlidir.

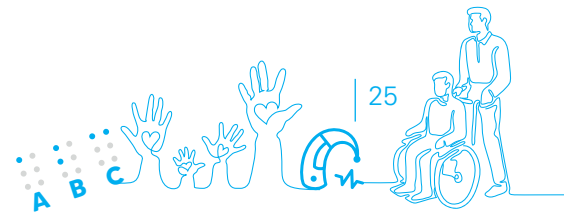
ÖRNEK DURUM 1

Selin 60 aylıktır ve anasınıfına devam etmektedir. Öğretmeni tanıma aşamasında yaptığı değerlendirmede Selin'in sadece 3'e kadar ritmik sayabildiğini, rakamlardan sadece 1'i tanıdığını, yine nesnelere birebir eşleştirmede, örüntü tamamlamada, nesnelere büyüklük, şekil ve renklerine göre gruplamada güçlük ya-

şadığını belirlemiştir. Öğretmeni, Selin'in bilişsel gelişimini desteklemek için erken matematik becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmaya karar vermiştir. Bu amaca yönelik belirlediği uzun ve kısa dönemli amaçları ile öğretim ve değerlendirme planı aşağıda sunulmuştur.

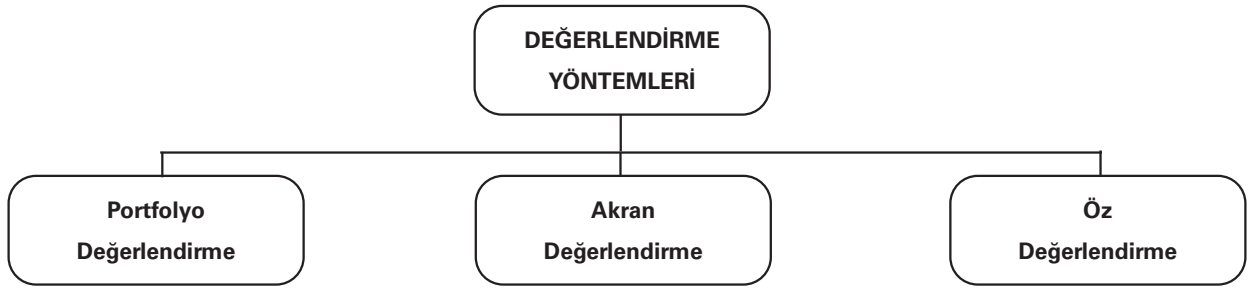
Öğrencinin Adı: Selin Caner (60 ay)		Tarih: 21/09/2018
Alan: Bilişsel Gelişim – Erken Matematik		
Mevcut Düzey: Selin, ancak 3'e kadar ritmik sayabilmekte, rakamlardan sadece 1'i tanımakta ve nesnelere birebir eşleştirmede, örüntü tamamlamada, nesnelere büyüklük, şekil ve renklerine göre gruplamada güçlük yaşamaktadır.		
Uzun Dönemli Amaç: Mayıs ayının sonu itibarıyla Selin, %80 doğrulukla 1'den 20'ye kadar ritmik sayar, 1-10 arasındaki rakamları isimlendirir, 5 nesneyi sayarak eşleştirir ve nesnelere büyüklük, şekil ve renklerine göre gruplar.		
Kısa Dönemli Amaçlar	Öğretim Planı	Değerlendirme Planı
<ol style="list-style-type: none"> Kasım ayının son haftası itibarıyla Selin, %80 doğrulukla (örneğin, 5 fırsattan 4'ünde) 1'den 10'a kadar ritmik sayar ve bir nesneyi bir nesne ile eşleştirir. Aralık ayının son haftası itibarıyla Selin, %80 doğrulukla 1-5 arası rakamları isimlendirir ve beş nesneyi büyüklüklerine göre gruplar. Şubat ayının son haftası itibarıyla Selin, %80 doğrulukla 1'den 20'ye kadar sayı sayar, modele bakarak 2 nesneden oluşan örüntüyü devam ettirir. Mart ayının son haftası itibarıyla Selin, %80 doğrulukla aynı sayıdaki nesne gruplarını eşleştirir, iki nesneden oluşan örüntü yapar ve beş nesneyi şekillerine göre gruplar. Mayıs ayının son haftası itibarıyla Selin, %80 doğrulukla 6-10 arası rakamları isimlendirir, verilen bir sayıdan başlayarak 20'ye kadar sayar, üç nesneden oluşan örüntü yapar ve beş nesneyi renklerine göre gruplar. 	<ol style="list-style-type: none"> Doğrudan öğretim yapılacaktır: <ol style="list-style-type: none"> Haftada 2 gün, 20'şer dakika uygulanacaktır. Küçük grup veya bireysel etkinlik olarak düzenlenecektir. Sayı kavramı, rakam tanıma, nesne eşleştirme ve gruplama ile ilgili etkinlikler yapılacaktır: <ol style="list-style-type: none"> Haftada 2 gün, 20'şer dakika yürütülecektir. Büyük ve küçük grup etkinlikleri olarak düzenlenecektir. Aile desteği alınacaktır: <ol style="list-style-type: none"> Haftada 3 gün 30'ar dakika boyunca günlük rutinler içerisine yerleştirilmiş etkinlikleri yapmaları sağlanacaktır. 	<ol style="list-style-type: none"> Gelişimi haftalık olarak izlenecektir. Değerlendirme sonuçları izleme formuna kaydedilecektir. Kaydetme Selin ile birlikte yapılacaktır. İlerleme Selin ile birlikte değerlendirilecektir. Aile çalışmaları kayıt altına alınacak ve aylık olarak izlenecektir. İlerleme aylık olarak aile ile paylaşılacaktır.

DEĞERLENDİRMEDE KULLANILAN YÖNTEMLER ve ARAÇLAR

Değerlendirme, farklı kaynaklardan farklı araçlarla bilgiler elde ederek, bunlardan anlam çıkarmaktır. Değerlendirme sonuçları ise çocuğun gelişimini desteklemek amacıyla kullanılır. Değerlendirme sürecinde farklı yöntemler ve araçlardan yararlanılabilmektedir. Yöntemler arasında portfolyo, performans değerlendirme, öz ve akran değerlendirmeden bahsedilebilir. Bu değerlendirmelerde ise kontrol listeleri, derecelendirme ölçekleri, rubrikler, yapılandırılmış gridler ve dallanmış ağaçlar gibi farklı araçlar kullanılır. Değerlendirmelerde gözlem, günlükler, anekdot kayıtları ve görüşmeler yoluyla da bilgi toplanabilir. Aşağıda bu değerlendirme yöntemlerinin, araçların ve diğer bilgi toplama yollarının özellikleri ile kullanılmasında sizin katkınız ve dikkat etmeniz gereken yerler açıklanmıştır.

DEĞERLENDİRMEDE KULLANILAN YÖNTEMLER

Şekil 4. Değerlendirme yöntemleri

Portfolyo

Çocuğunuzun belirlenmiş öğretim amaçları doğrultusunda, bu amaçlara ulaşmak için izledikleri yolları ve kazanımlarını yansıtan, yaptıkları sistemli çalışmaların toplandığı bir dosyadır. Portfolyo; engeli olan ya da desteğe gereksinim duyan çocuğunuzun belirlenen kısa ve uzun dönemli amaçlara yönelik gelişimlerinin izlenmesinde ve bu amaçlara ulaşıp ulaşmadıklarının belirlenmesinde kullanılan bireysel dosyalardır.

Portfolyo ne fayda sağlar?

- Çocuğunuzun bireysel özelliklerinin, ihtiyaçlarının ve yeteneklerinin görülmesini sağlar.
- Çocuğunuzun güçlü ve zayıf yanları ve öğrenmedeki engellerinin belirlenmesini sağlayarak, çocuğunuzun eğitimden daha çok yararlanabilmesi için planlama yapılmasına temel oluşturur.
- Sizin ve öğretmenlerin karşılıklı bilgi alış-verişi yapmasına olanak sağlayarak çocuğunuzun bilgi ve performansının hangi aşamadan hangi aşamaya nasıl geldiğinin görülmesine olanak sağlar.
- Çocuğunuzun eğitim yolculuğu sürecinde nasıl öğrendiğini ve ilerlediğini portfolyo ile görebilirsiniz.
- Portfolyo kullanımı çocuğunuzun okulu ve öğretmeni ile iş birliğinizi artırır.

Çocuklarınız Portfolyosunu Nasıl Hazırlar?

Portfolyo hazırlama sistematik ve ardışık üç temel aşamadan oluşur.

1. **Düzenleme ve planlama:** Çocuğunuzun öğretmeni ile birlikte karar verme aşamasıdır. Bu aşamada çocuğunuz aşağıdaki gibi sorulara yanıt arar;

- Öğrendiklerimi yansıtmak için materyalleri, zamanı, kriterleri vb. nasıl seçmeliyim?
- Topladığım materyalleri, parçaları, malzemeleri vb. nasıl düzenlemeli ve sunmalıyım?
- Portfolyomu nasıl sürdürebilir ve saklayabilirim?

Dikkat!

Bu soruları sorması için çocuğunuzu destekleyin, ipuçları verin ama yanıtları siz vermeyin. Birakin çocuğunuz keşfetsin.

2. Toplama: Çocuğunuzun portfolyo için materyalleri toplaması sürecidir. Bu nedenle, çocuğunuz eğitim deneyimi ve eğitim amaçlarına ilişkin çalışmaların ürünlerini toplar.

3. Yansıtma: Yansıtma; çocuğun öğrenme kayıtları olan günlükler, anekdot kayıtları, deneyimlerini yansıtan diğer kanıtlar, kullandıkları düşünme süreçleri, belli bir zamanda ya da süreç içindeki zihinsel alışkanlıkları olabilir. Çocuğunuzun becerilerinin ve bilgilerinin nasıl gelişip değiştiğinin kendisi tarafından açıklandığı aşamadır. Böylelikle çocuğunuz kendi değerlendirilme sürecine doğrudan katılır.

Çocuğunuzu portfolyosunu hazırlarken cesaretlendirin ve destekleyin. Ancak onların yerine görevlerini siz yaparak ellerinden başarma fırsatlarını almayın.

Portfolyoların Değerlendirilmesi

Portfolyolar çocuğunuz için belirlenmiş olan kısa ve uzun dönemli amaçlara hizmet eder. Hem amaçlar hem de ölçütler önceden öğretmen tarafından açık olarak belirlenir ve çocuğunuza bildirilir. Böylece çocuğunuz başarabilmek amacıyla bu ölçütleri karşılamak için çaba gösterir. Çocuğunuzun portfolyosu hem hazırlanması süreci hem de ürünleri ile bu ölçütlere göre öğretmen tarafından hazırlanan bir araçla değerlendirilir. Portfolyo değerlendirme sürecinin her aşamasına çocuğunuzun ailesi olarak sizin de katılmanız gerekir.

Çocuğunuzun portfolyo değerlendirilmesinin her aşamasına ailesi olarak katılmanız gerekir. Bunun için çocuğunuzun öğretmeni ile iş birliği yapmanız beklenmektedir.

Performans Değerlendirme

Performans görevi çocuğunuzun gerçek yaşamda karşılaşılabilecekleri problem durumları sunan, zihinsel ve sanatsal becerilerinin geliştirilmesi ile değerlendirilmesini amaçlayan etkinliktir. Örneğin kompozisyon yazma, sözlü anlatım, grafik oluşturma, resim yapma, şarkı söyleme, model oluşturma performans görevleridir. Bu performansların değerlendirilmesi ise çocuğunuz tarafından yerine getirilen performansın hem süreçteki işlemlerini hem de bu süreç sonunda ortaya çıkan sonucun etkililiğini belirlemektir.

Bazı performans görevleri kısa sürelidir ve sınıfta gerçekleştirilir. Kısıtlı yanıtı olan bu performans görevleri çoktan seçmeli ya da kısa yanıtı bir soru ile başlar. Bu soruda diğer yanıtların neden seçilmediği ve/veya seçilen ya da verilen yanıtın neden verildiğinin açıklanması istenir.

Bazı performans görevleri ise birkaç gün ya da bir dönem gibi daha uzun sürelidir. Örneğin deney yapma ve sunma, amaçlı olarak veriler toplayıp grafik oluşturma ve sunma, tablo oluşturma, fotoğraf kullanma ya da çizim yapma, fiziksel bir model oluşturma böyle performans görevlerine örneklerdir. Görevi yerine getirmek için çocuğunuzun; bilgi toplaması, bunun için kütüphane, internet gibi kaynakları kullanması, gözlem yapması, görüşmeler yapması, veri toplaması ve analiz etmesi ve araçlar kullanması gerekir.

Öz Değerlendirme

Çocuğunuzun kendi çalışmalarını bilgi, beceri, tutum ve davranışlarını kendisinin değerlendirmesidir. Bu değerlendirmeyele çocuğunuzun;

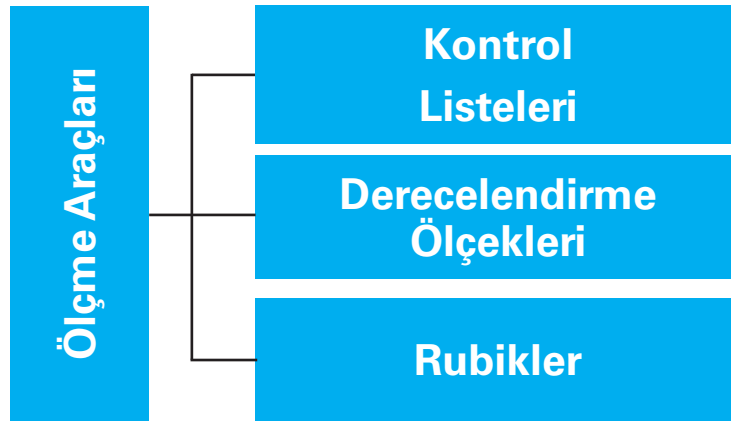
- Yaptıklarının ve yapabileceklerinin farkına varması,
- Eksik yönlerini görebilmesi,
- Neler öğrendiğini, neleri öğrenemediğini, nerelerde güçlük yaşadığını, nasıl öğrendiğini fark edebilmesi,
- Güçlü ve zayıf yönlerini görmesi,
- Objektif bir gözle bakabilmesi ve eleştiri becerisi kazanması istenir.

Öz değerlendirmede temel amaç çocuğunuzun değerlendirme sürecine katılarak kendi öğrenme süreci üzerindeki farkındalığının artırılmasıdır. Öz değerlendirme okul öncesinde ve üst kademelerde çocukların eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek amacıyla da kullanılabilir ama not vermek amacıyla kullanılmaz.

Akran Değerlendirme

Akran değerlendirme; çocukların kendi grubundaki arkadaşlarının çalışmalarını belirlenen ölçütlere göre değerlendirmeleridir. Bu değerlendirme ile çocukların gruptaki diğer arkadaşları ile birlikte çalışmaları ve iş birliği yapmaları sağlanır. Kapsayıcı eğitim ortamlarında çocuğunuzun empati yeteneklerinin gelişmesinde, arkadaşlarını tanımasında, kendi özelliklerini anlaması ve kabul etmesinde etkili olur.

DEğERLENDİRMEDE KULLANILAN ARAÇLAR

şekil 5. Ölçme araçları

Kontrol Listeleri

Kontrol listeleri bir davranışın, özelliğin, etkinliğin veya ürünün var olup olmadığını gösteren araçlardır. Çocuğunuzun gözlenecek özellikleri maddeler hâlinde verilir. Bu maddelerin karşılarında seçenekler gözlendi-gözlenmedi, evet-hayır, yaptı-yapmadı, var-yok gibi iki kategori hâlinde yer alır. Bazen de iki kategori yerine gözlendi, evet, yaptı, var gibi tek seçenek bulunur. Aşağıda Şekil 6'da sayısal beceriler kontrol listesinden seçilen bir madde örnek olarak verilmiştir.

Kontrol listesi kullanırken çocuğunuzda özellik kesin olarak gözlemlendiğinde var, evet, gözlendi gibi olumlu seçeneği işaretleyin. Unutmayın, amaç çocuğunuzun yargılamak değil gelişim ve öğrenmesini desteklemektir.

Becerinin gösterilip gösterilmediğini verilen ifadenin karşısındaki "Evet" ya da "Hayır" kutucuğunu "√" ile işaretleyerek belirtiniz.

1. 0'dan 10'a kadar rakamları tanır

Evet

Hayır

Şekil 6. Kontrol listesi için madde örneği

Derecelendirme Ölçekleri

Derecelendirme ölçekleri çocuğunuzun belirlenmek istenen özelliğe ne düzeyde sahip olduğunu saptamakta kullanılır. Bu ölçeklerde azlık-çokluk, katılma düzeyi, zaman sıklığı, kalite derecesi (iyi, orta, kötü vb.) gibi derecelendirmeler vardır. Aşağıda Şekil 7'de dereceleme ölçeği için bir maddelik örnek bulunmaktadır.

Yönerge: Verilen soru için uygun sıklık ifadesinin altındaki kutucuğu "x" işareti ile işaretleyiniz.

1. Öğrenci sınıf etkinliklerinde ne kadar söz alıyor?

nadiren
bazen
sıklıkla
daima

Şekil 7. Dereceleme ölçeği için bir maddelik örnek

Dereceleme Ölçeklerinin Puanlanmasında Dikkat Edilecek Noktalar

1. Çocuğunuzun belirlemeye çalıştığınız performansına odaklanın.
2. Derecelendirmelerinizde çocuğunuzun önceki durumu/değerlendirmelerinden (olumlu ya da olumsuz) etkilenmediğimize emin olun.
3. Dereceleme yaparken sürekli ve sadece yüksek ya da düşük dereceleri seçip seçmediğimize dikkat edin.
4. Cömert ya da katı dereceleme yapmaktan kaçının.
5. Derecelendirme yaparken derecelendirmelerin yüksek ve düşük uçlarından kaçınarak derecelemenin ortasında işaretlemekten kaçının.

Derecelendirme ölçeklerini kullanırken sadece performansa odaklanın, ölçek doldurma alışkanlıklarınızı ve duygularınızı puanlamanıza yansıtmayın.

Rubrik (Dereceli Puanlama Anahtarları)

Rubrikler belirlenmek istenen özellik ya da beceriye ilişkin her bir madde için hangi durumlarda hangi puanın verileceğini gösteren araçlardır. Rubriklerde çocuğunuzun gözlenen özelliğinin hangi durumuna hangi puanın verileceği önceden tanımlanmıştır. Şekil 8'de rubrik için bir örnek verilmiştir. Böyle bir rubriği kullanırken çocuğunuzun belirtilen becerilerini gözleyip hangi seçenekteki ile eşleşiyorsa işaretlemeniz gerekir.

Rubrik kullanırken çocuğunuzun gözlediğiniz özelliği hangi puanla eşleşiyorsa onu işaretleyin. Unutmayın çocuğunuzun eğitimden daha çok faydalanması için gerçek durumun belirlenmesi gerekir.

Bilişsel Gelişim Analitik Rubrik Örneği (Sayı kavramı ve rakamlar)				
	Başlangıç (1 puan)	Gelişmekte (2 puan)	Gelişmiş (3 puan)	Beklenenin üstünde (4 puan)
Sayma	1-5 arası sayar.	6-10 arası sayar.	11-19 arası en fazla bir hata yaparak sayar.	20 ve sonrasına hata yapmadan sayar.
Tanıma	1-5 arası sayıları tanır.	6-9 arası sayıları tanır.	10-12 arası sayıları tanır.	13 ve üzerindeki sayıları tanır.
Bire bir eşleme	Nesnelerle eşleme yaparak sayamaz veya sadece 1'i gösterir.	Nesnelerle eşleyerek 2 ile 5 arasında sayar.	Nesnelerle eşleyerek 6 ile 10 arasında sayar.	Nesnelerle eşleyerek 10'dan fazla sayar.

Şekil 8. Okul öncesi için rubrik örneği

DEĞERLENDİRME İÇİN DİĞER BİLGİ TOPLAMA YOLLARI

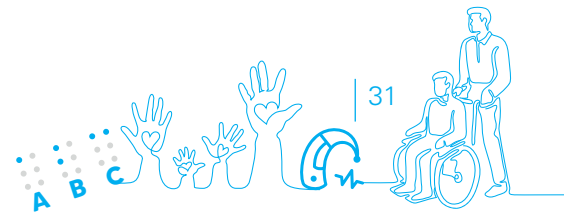
Şekil 9. Bilgi toplama yolları

Gözlem

Gözlem; çocuğunuzun hem tanınmasında hem de öğretim süreci içinde ilerlemesinin, ulaştığı ya da ulaşamadığı kısa ve uzun dönemli amaçlarının belirlenmesinde kullanılan etkili bir araçtır. Gözlem yoluyla elde edilen bilgilere dayalı olarak çocuğunuzun öğretim süreci planlanabileceği gibi çocuğunuza ve size çocuğunuzun gelişim süreci hakkında bilgi verir. Gözlem yoluyla toplanan bu bilgilerin sistemli olarak kaydedilmesi ve gözlem sırasında bir form kullanılması önemlidir. Gözlemlerin sistemli, tam ve olabildiğince az hatalar içermesi için özel olarak hazırlanan gözlem formları kullanılır. Bu konuda çocuğunuzun öğretmeni ile iş birliği yapmanız gerekir.

Gözlem yapılırken;

1. Gözlemi yapacağınız ortamın çocuğunuzun gözlenen özelliğini ortaya çıkaracak bir ortam olmasına dikkat edin.
2. Çocuğunuzun, üzerinde gözlem yapıldığını bilmemesine özen gösterin.
3. Gözleminize duygularınızın karışmasına izin vermeyin.
4. Gözlenecek davranışları ya da performansı yeterince gözleyemediyseniz gözlem formunu doldurmayın.
5. Gözlem sırasında kısa, açık ve kesin ifadelerle not alın.
6. Kısa aralıklarla birden çok gözlem yapın.

Anekdot Kayıtları

Yukarıda bahsedildiği gibi gözlemler planlı ve sistematik veri toplama yolu olarak çocuk hakkında bilgi toplamak ve gelişim/öğrenmelerini izlemek için kullanılır. Ancak engeli olan çocuklara ilişkin gözlemler her zaman önceden planlı gerçekleşmeyebilir. Doğal akışı içinde öğrenme ortamlarında öğretmenlerin ya da evde sizin, çocuklar üzerinde plansız olarak davranış ortaya çıktığında yaptığınız bu tür gözlemlerin sistemli olarak kısa anlatı şeklinde tutulmasına anekdot kaydı adı verilir. Bu bağlamda anekdot kayıtları çocuğunuzun izlenmesine ve desteğe gereksinim duyduğu durumların tespit edilebilmesine katkı sağlar. Şekil 10'da örnek bir anekdot kaydı verilmiştir.

Çocuğun	
Adı ve Soyadı	Deniz Derya
Cinsiyeti	Kız
Yaş	63 ay
Sınıfı	Kelebekler
Olayın	
Yeri	Blok merkezi
Tarihi ve saati	23.11.2018 10:10-10:20
Gözlenen olay (Olduğu gibi ve objektif)	Oyun zamanında çocuklar birlikte oynarken, Deniz blok merkezinde tek başına bloklarla oynadı. Diğer çocukların oyununa katılmadı. Nil ve Ecrin ona bakarak birbirlerine bir şeyler söyleyince hızlıca onların yanına gitti ve "Benimle dalga mı geçtiniz? Benden ne saklıyorsunuz?" diye sinirle sordu. Nil'in gülererek "Seninle dalga geçmedik." demesi üzerine onun kolunu ısırıldı ve öğretmenin olaya müdahale etmesiyle birlikte "Benden bir şeyler saklıyorlar." diyerek olanları anlatmaya başladı.
Yorum	Deniz diğer çocukların oyununa katılmayıp tek başına oynamayı tercih ediyor. Kendisiyle dalga geçildiğini düşündüğü için sinirleniyor ve sinirini suçladığı kişilere zarar vererek geçirebileceğini düşünüyor. Sinirlenince arkadaşlarını ısırıyor.

Şekil 10. Anekdot kaydı form örneği

Görüşme

Görüşme bir değerlendirme aracı değil, değerlendirme amacıyla da kullanılabilir. Görüşme önceden belirlenmiş bir amaç doğrultusunda tarafların kurdukları iletişimdir. Örneğin, bir öğretmen bir çocuğun ebeveyni ile belli bir amaç doğrultusunda görüşme gerçekleştirilebilir. Görüşme herhangi bir iletişim veya bazen sohbetle karıştırılabilmektedir. Oysa sohbet ile görüşme aynı şey değildir. Görüşme bilinçli bir amaca ulaşmak için tasarlanarak gerçekleştirilir.

DEĞERLENDİRME UYARLAMALARI ve İÇERİK DEĞİŞİKLİKLERİ

Her çocuk parmak izi kadar özeldir ve çocuklar güçlü/zayıf yönleri, öğrenme ve kişilik özellikleri açısından bireysel farklılıklar gösterirler. Dolayısıyla tüm çocukların eğitim ve değerlendirme sürecinde gereksinim duydukları destek türleri ve düzeyleri de birbirinden farklıdır. Engeli olan çocukların ve desteğe gereksinim duyan çocukların da bu açıdan gereksinimleri akranlarından farklılaşabilir ve hem eğitimin hem de değerlendirmenin sunumunda, içeriğinde, süresinde ve materyallerinde uyarlamalara ve değişikliklere gereksinim duyabilirler. Bu uyarlama ve içerik değişiklikleri çocukların eğitim ve değerlendirme uygulamalarına tam katılımlarını sağlayabilmek ve değerlendirme sırasında da gerçek performanslarını göstermelerini sağlamak açısından son derece önemlidir.

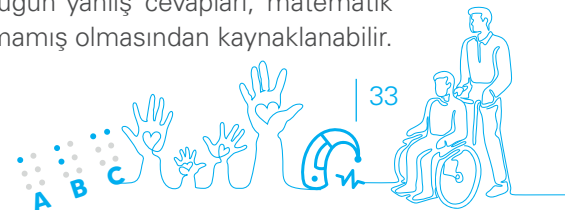
Bu bölümde ebeveynler olarak sizlere, çocuklarınızın okulda gereksinim duyabileceği bu uyarlama ve içerik değişikliklerinin neler olabileceği konusunda bazı temel bilgiler verilecektir. Bu bilgiler sizin okuldaki eğitim ve değerlendirme sürecine daha aktif katkı sağlayabilmenizi ve çocuğunuzun eğitimine ilişkin hak ve sorumluluklarınızın farkında olmanızı sağlayacaktır. Bu nedenle, bu bölümü dikkatlice okumanız, çocuğunuz için burada sunulan bilgilerden hangilerinin kullanılmasının uygun olduğunu düşünmeniz ve bu uyarlamaların çocuğunuzun okulunda uygulanmasına nasıl katkı sağlayabileceğinizi planlamanız beklenmektedir. Çocuğunuzun öğretmeni ile iletişime geçerek bu süreci iş birliği içinde yürütmeniz en etkili sonuca ulaşmanız için önemlidir. Ayrıca burada sunulan bilgiler, sizlerin evde çocuğunuzun eğitimine ilişkin yaptığınız etkinlikleri planlarken ve uygularken de aydınlatıcı olacaktır. Benzer uyarlamaları evde de yapmanız çocuğunuzun gelişim ve öğrenme sürecine büyük katkı sunacaktır. Bu nedenle, okuduklarınızı bu açıdan da dikkatle değerlendirmeniz önerilmektedir.

Bu amaçla hazırlanan bölümde sizlere önce uyarlama ve içerik değişikliği kavramlarının ne olduğuna, bu uyarlama ve içerik değişikliklerinin okullarda kimler için hangi durumlarda yapılabileceğine ve uyarlama türlerine ilişkin ayrıntılı bilgiler sunulacaktır. Ardından ise her bir engel grubu için ayrı ayrı ortamda, değerlendirme araçlarında, çocuklardan beklenen cevap ve tepkilerde ve sürede yapılabilecek uyarlamalarının neler olabileceği anlatılacaktır.

Uyarlama ve İçerik Değişikliği Nedir?

Uyarlama ve içerik değişikliği kavramları genellikle bir arada kullanılırlar ancak farklı anlamları vardır. *Uyarlamayı*, engeli olan ya da desteğe gereksinim duyan çocukların içinde buldukları eğitim ortamındaki akranları ile aynı içeriği öğrenmesi, bununla birlikte eğitim materyallerinde, sunum biçimlerinde, ortamda çocuğun gereksinimlerine göre düzenlemeler yapılması olarak tanımlayabiliriz. Öğretmenin değerlendirme sürecinde uyarlama yaparken, değerlendirilen içeriği aynı bırakmasını, bununla birlikte değerlendirme yönteminde, ortamında, materyallerde ve çocuktan beklenen cevap/tepki türünde çocuğun gereksinimlerine uygun düzenlemeler yapmasını bekleriz. Dolayısıyla uyarlamalar, engeli olan çocukların ve desteğe gereksinim duyan çocukların gelişimlerini desteklerken ve değerlendirmelerini yaparken gelişim özellikleri ve gereksinimleri nedeniyle ortaya çıkabilecek eşitsizlikleri ortadan kaldırmak için yapılan düzenlemelerdir.

Öğretmen, bu düzenlemeler yoluyla çocuklarınızın değerlendirilen alandaki veya becerideki gelişimini ve düzeyini tam olarak göstermelerini sağlayabilir. Örneğin okuduğunu anlamada güçlük yaşayan bir çocuğun matematik problemi çözme becerilerini yazılı bir problem sorusu ile değerlendirmek, çocuğun gerçek problem çözme performansının değerlendirilmesini engelleyebilir. Çocuğun yanlış cevapları, matematik problemi çözmede yaşadığı güçlüklerden ziyade okuduğu problemi anlamamış olmasından kaynaklanabilir.

Problem çözme becerilerinin değerlendirilmesinde okuduğunu anlama becerilerinin değerlendirilmesi hedeflenmediğinden, öğretmenin problemi sözel olarak sorması (sunumda uyarılama) çocuğun problem çözme becerilerindeki gerçek performans düzeyinin belirlenmesine önemli katkı sunar. Bu düzenlemeyi yaparak öğretmen, değerlendirmenin sunum biçiminde uyarılama yapmış olur.

İçerik değişikliği ise, engeli nedeniyle yaşına uygun gelişim gösteremeyen bir çocuk için verilen eğitimin içeriğinde (eğitim amaçlarında) değişiklik yapılması anlamına gelmektedir. Öğretmen, değerlendirme sürecinde de yaptığı içerik değişiklikleriyle değerlendirilen beceri/kavram ve bilgilerde eğitim amaçlarına paralel biçimde değişiklik yapar. Öğretmen içerik değişikliğini, genellikle yukarıda açıklanan gereksinimler temelinde uyarlamalarla birlikte gerçekleştirir.

Uyarılama ve İçerik Değişiklikleri Kimler İçin Yapılır?

Öğretmenin değerlendirme (ve öğretim) sürecinde yaptığı uyarlamalar ve içerik değişiklikleri çocukların özelliklerine ve gereksinimlerine göre farklılaşır. Öğretmen bu süreçte ne tür bir uyarılama ve içerik değişikliği yapacağına karar verirken, çocukların gelişimsel özelliklerinin, güçlü ve zayıf yönlerinin ve öğrenme gereksinimlerinin neler olduğunu ve bunların değerlendirme sürecini nasıl etkileyebileceğini belirlemelidir.

Buna göre, gelişim özellikleri ve bireysel gereksinimlerinden dolayı değerlendirmede gerçek gelişim ve öğrenme düzeyini gösterememe olasılığı olan çocuklar için öğretmenlerin uyarlamalar yapması gerekir. Örneğin, bir öğretmenin dikkatini toplamada ve sürdürmede güçlük yaşayan bir çocuğun toplama ve çıkarma işlem becerilerini kalabalık ve gürültülü bir ortamda değerlendirmesi, gerçek düzeyini belirlemesine engel olur. Bunun yerine değerlendirmeyi sessiz bir ortamda ve iki ayrı oturumda gerçekleştirmesi, çocuğun matematik işlem becerilerine ilişkin daha gerçekçi ve doğru bilgi sağlayacaktır. Bu ise değerlendirmede içeriğin aynı kalması, ancak ortamda ve süre/zamanda uyarılama yapmak anlamına gelmektedir. Dolayısı ile öğretmen uyarılama yaparken "nasıl" sorusuna yanıt arar. Kendine "Çocuğun gerçek gelişim ve öğrenme düzeyini görebilmek için değerlendirmeyi nasıl yapmalıyım?" sorusunu sorar.

Öğretmenin çocuğa uygun uyarlamaları belirlerken Tablo 1'de sunulan gibi gözleme dayalı bir kontrol listesinden yararlanması mümkündür. Bu tabloda "Evet" olarak işaretlenen herhangi bir madde olması durumunda, öğretmenin o maddenin bulunduğu başlığa uygun uyarlamalar yapmasını bekleriz. Ancak uyarlamaları belirledikten ve uygulamaya koyduktan sonra bu uyarlamaların çocukların katılımı üzerine etkilerinin, çocukların bu uyarlamaları kullanmaya yönelik istekliliğinin, uyarlamaların kullanım kolaylığının ve çocukların bu uyarlamaları nasıl algıladığının sık sık değerlendirilmesi ve işe yaramayan uyarlamalarda değişikliğe gidilmesi gerekmektedir.

Tablo 1. Uyarılama Gereksinimlerini Belirleme Kontrol Listesi

Ortam uyarlamaları	E	H	B/UD
1. Çocuğun dikkati, diğer çocukların davranışları nedeniyle kolayca dağılıyor mu?	☐	☐	☐
2. Bir görevi tamamlamakta ya da bir görev üzerinde dikkatini sürdürmekte güçlük yaşıyor mu?	☐	☐	☐
3. Dikkatini sürdürmek için özel bir donanıma ya da araca/materyale gereksinim duyuyor mu?	☐	☐	☐

4. Çalışma araçlarını ya da materyallerini görmek için sınıf içinde özel bir ışık düzenlemesine gereksinim duyuyor mu?	☐	☐	☐
5. Diğer arkadaşlarının dikkatini dağıtabilecek davranışlarda bulunuyor mu?	☐	☐	☐
6. Rahat hareket edebilmesini sağlayacak ek bir donanım ya da araca gereksinim duyuyor mu?	☐	☐	☐
7. Kendisine verilen etkinlikleri yapabilmek için ek bir donanım ya da araca gereksinim duyuyor mu?	☐	☐	☐
8. Ortamda ısı, ışık ve ses ile ilgili değişikliklere gereksinim duyuyor mu?	☐	☐	☐

Değerlendirme araçları ve sunum uyarlamaları

1. Görsellerin büyütülmesini ya da renklerin özel olarak düzenlenmesini gerektirecek ölçüde görme yetersizliği yaşıyor mu?	☐	☐	☐
2. Kendisine verilen sözel yönergeleri takip etmekte sınırlılık yaşıyor mu?	☐	☐	☐
3. Aynı sözel yönergenin birkaç defa tekrarlanmasına gereksinim duyuyor mu?	☐	☐	☐
4. Derse katılmak için yardımcı teknolojilere gereksinim duyuyor mu?	☐	☐	☐
5. Kendini ifade etmek için işaret diline, resimli kartlara ya da yardımcı teknolojilere gereksinim duyuyor mu?	☐	☐	☐
6. İşitme cihazı kullanımını gerektirecek ölçüde işitme yetersizliği yaşıyor mu?	☐	☐	☐
7. Etkinliklere dikkatini sürdürmek için sık sık yönlendirmeye gereksinim duyuyor mu?	☐	☐	☐

Cevap/Tepki uyarlamaları

1. Kendini sözel olarak ifade etmede güçlük yaşıyor mu?	☐	☐	☐
2. Kalem ve diğer yazı araçlarını kullanmakta güçlük yaşıyor mu?	☐	☐	☐
3. Diğerleriyle iletişim kurmak için işaret diline, resimli kartlara ya da yardımcı teknolojilere gereksinim duyuyor mu?	☐	☐	☐

Zaman/Süre uyarlamaları

1. Bir görev üzerine belirli bir süre çalışmakta güçlük yaşıyor mu?	☐	☐	☐
2. Bir görev üzerine belirli bir süre çalışmak için hatırlatmaya, yönlendirmeye ya da ek araçlara gereksinim duyuyor mu?	☐	☐	☐
3. Etkinliklerde ya da okuldaki diğer ortamlarda sağlık sorunları nedeni ile kolayca yoruluyor mu?	☐	☐	☐

4. Etkinlik yaparken gözlerinin yanması gibi nedenlerle ara vermeye gereksinim duyuyor mu?	☐	☐	☐
5. Gelişim ve öğrenme düzeyini etkileyebilecek herhangi bir ilaç kullanıyor mu?	☐	☐	☐
6. Etkinliklerde akranlarına göre daha sık ara verilmesine gereksinim duyuyor mu?	☐	☐	☐

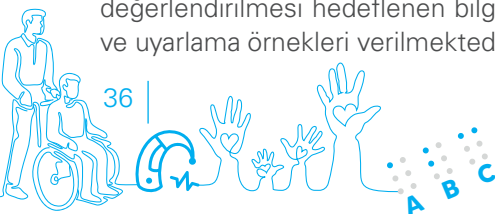
Not: **E:** Evet, **H:** Hayır, **B/UD:** Bilinmiyor/Uygun değil (B/UD, sorulan soru hakkında bilginin olmadığı ya da sorunun çocuk için uygun olmadığı durumlarda işaretlenir). Kaynak: Arkansas Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Biriminin 2005 tarihli “Yetersizliği Olan Öğrenciler İçin Değerlendirme Uyarlamaları Rehberi”nden” yararlanılmıştır.

İçerik değişiklikleri, içinde bulunduğu öğrenme ortamındaki akranları ile aynı eğitim içeriğinden (eğitim amaçlarından) yararlanamayan çocuklar için yapılır. Öğretmen bu çocuklar için alt ya da üst yaş grubunun kazanımları içinden farklı bir amacın desteklenmesini hedefleyebilir. Bazı durumlarda ise okul öncesi programda olmayan daha temel bilgi ve beceriler de amaç olarak alınabilir. Örneğin öğretmen, okul öncesi eğitim programındaki amaçlara (kazanımlara) ön koşul olabilecek daha temel bilişsel, dil veya motor becerilerin gelişimini amaç olarak alabilir. Değerlendirme aşamasında da hangi amacı almış ise çocukların o amaca yönelik gelişimini değerlendirir. Bu ise bir içerik değişikliği anlamına gelmektedir. Dolayısıyla öğretmen, içerik değişikliğine karar verirken “ne” sorusuna yanıt arar ve kendisine “Çocukta neyi değerlendirmeliyim?” sorusunu sorar.

Değerlendirmede bazı çocuklar için hem içerik değişikliği hem de değerlendirme uyarlaması yapılması gerekebilir. Çocuğun gelişim düzeyi, onun için akranlarından farklı amaçlar alınmasını ve değerlendirmenin o amaca yönelik yapılmasını gerektirebilir. Ancak çoğu durumda çocuğun içerik değişikliğine neden olan gelişim düzeyi ve özellikleri onun için değerlendirme uyarlamalarının da yapılmasını gerektirebilir. Örneğin, öğretmenin okul öncesi öğrenme ortamındaki tüm çocuklar için 1’den 10’a kadar nesne saymayı amaç olarak belirlediğini varsayalım. Ritmik saymalarda güçlük yaşayan bir çocuk için ise 1’den 5’e kadar ritmik saymayı amaç olarak alabilir ve değerlendirmeyi bu amaç için gerçekleştirebilir (içerik değişikliği). Aynı çocuğun dikkat ve konsantrasyon sorunu yaşaması durumunda değerlendirmeyi bireysel ve sessiz bir ortamda gerçekleştirebilir (ortam uyarlaması). Bu ise öğretmenin, çocuğun gereksinimlerini göz önünde bulundurarak değerlendirmede hem içerik değişikliği hem de uyarlama yapması anlamına gelmektedir.

Uyarlama Türleri

Değerlendirmelerde yapılan uyarlamalar genellikle ortamda, değerlendirme aracında ve sunumunda, cevap ve tepki türünde, süre ve zamanda yapılan uyarlamaları içermektedir. **Ortam uyarlamaları**, değerlendirmenin yapıldığı ortamın ses, ışık ve ortamdaki kişiler gibi özelliklerinde düzenlemeler yapılması ile gerçekleştirilir. **Değerlendirme araçları ve sunum uyarlamaları**, değerlendirme yöntemlerinde, soru biçimlerinde ve kullanılan materyallerde yapılan düzenlemeler ile gerçekleştirilir. Cevap ve tepki türü uyarlamaları, çocuktan beklenen yanıt türünde yapılan değişiklikler ile gerçekleştirilir. Süre ve zaman uyarlamaları ise değerlendirmede çocuğa verilen sürede ve zaman aralıklarında yapılan düzenlemeler ile gerçekleştirilir. Öğretmenin tüm bu uyarlamaları, çocukların gereksinimlerine ve değerlendirilmesi hedeflenen içeriğe göre belirlemesi gerekmektedir. Bu süreçte çocukların bireysel özelliklerine ve gereksinimlerine göre ve de değerlendirilmesi hedeflenen bilgi ve becerilere göre uyarlamalar da farklılaşır. Tablo 2’de uyarlama türleri ve uyarlama örnekleri verilmektedir.

Tablo 2. Uyarılama Türleri ve Örnekler

Uyarılama Türleri	Çocukla İlgili Sorulması Gereken Sorular	Öğretmen Tarafından Yapılabilecek Uyarılama Örnekleri
Ortam uyarlamaları	<ul style="list-style-type: none"> Kalabalık grup içinde dikkati kolayca dağılıyor mu? Bir görev üzerine bir süre odaklanmakta güçlükler yaşıyor mu? Diğer çocukların dikkatini dağıtacak davranışlar sergiliyor mu? Öğrenme ortamı içindeki ses ve ışık düzeyi çocuğun öğrenmesini olumsuz etkiliyor mu? 	<ul style="list-style-type: none"> Çocuğun öğrenme ortamındaki yerini değiştirebilir ya da bireysel değerlendirme yapabilir. Çocuğun kulaklık kullanmasını sağlayabilir. Öğrenme ortamından yalıtılmış değerlendirme ve çalışma alanları sağlayabilir.
Değerlendirme araçları ve sunum uyarlamaları	<ul style="list-style-type: none"> Sizin tarafınızdan verilen yönergeleri anlıyor mu? Sık sık yönergeleri tekrarlamınıza gereksinim duyuyor mu? Kendini sözel olarak ifade etmekte zorlanıyor mu? 	<ul style="list-style-type: none"> Sözel ifade güçlükleri yaşıyorsa konuşma üreten cihazlara ya da resimli kartlar kullanmasını sağlayabilir. Çocuğun alıcı dil becerileri sınırlı ise çocuğun dil becerilerine uygun uzunlukta ve karmaşıklıkta cümleler/ yönergeler kullanabilir. Sözel soruları jestlerle, görsellerle ve uygunsa model olma ile destekleyebilir.
Cevap ve tepki uyarlamaları	<ul style="list-style-type: none"> Kendini sözel olarak ifade edebiliyor mu? 	<ul style="list-style-type: none"> Sözel dilde güçlük yaşıyorsa yanıtlarını resimler ya da şemalar ile vermesini sağlayabilir. Resimleri göstererek yanıt vermesini sağlayabilir.
Süre ve Zaman uyarlamaları	<ul style="list-style-type: none"> Belirli bir süre boyunca belirli bir görev üzerine odaklanabiliyor mu? Sağlık problemlerinden dolayı kolayca yoruluyor mu? Çalışırken sık sık ara vermeye gereksinim duyuyor mu? 	<ul style="list-style-type: none"> Ek süre verebilir. Aralar vererek değerlendirme yapabilir. Birden fazla değerlendirme oturumu ile değerlendirme yapabilir.

Tablo 2’de verilen örneklerde de görüldüğü üzere, yapılan uyarlamalar çocukların gereksinimlerine ve yaşadıkları güçlüklerle göre değişmektedir. İlerleyen bölümde farklı engeli olan çocuklar için gereksinimlerine

uygun uyarlama önerileri verilmiştir. Öğretmen, engel tanısı almamış ancak desteğe gereksinim duyan çocuklar için ise sınırlılık yaşadığını gözlemlediği alanlara yönelik aşağıda sunulmuş önerilere bakarak çocuğun gereksinimlerine göre bir uyarlama planını oluşturabilir. Birden fazla (çoklu) engeli olan çocuklar için de güçlük yaşanan gelişim alanlarına ya da tanısı konulan engele göre aşağıda engel gruplarına yönelik verilen uyarlama önerilerinden yararlanabilir. Bununla birlikte, aşağıda sıralanan önerilerin sadece örnek öneriler olduğunu, çocuklarınızın gereksinimlerine göre önerilerin hepsinin yapılmak zorunda olmadığını ya da çocuğun gereksinimleri doğrultusunda yeni uyarlamaların yapılmasının gerekebileceğini unutmamamız önemlidir.

Aşağıda çocuklarınız için okulda değerlendirme sürecinde yapılması önerilen uyarlama önerileri sunulmuştur. Öğretmenler tarafından yapılması beklenen bu öneriler engel gruplarına göre düzenlenmiş ve her bir engel grubu için ortam uyarlamaları, değerlendirme araçları ve sunum uyarlamaları, cevap ve tepki uyarlamaları ile süre ve zaman uyarlamaları başlıkları altında gruplandırılmıştır. Uyarlama önerilerinin sunulduğu engel grupları şunlardır:

1. Zihinsel Engel
2. Duygu ve Davranış Bozukluğu
3. Dil ve Konuşma Bozukluğu
4. Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB)
5. Görme Engeli
6. İşitme Engeli
7. Bedensel Engel
8. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu
9. Süreç Hastalıklar

1. Zihinsel Engeli Olan Çocuklar İçin Uyarlama Önerileri

Değerlendirmelerin Yapılacağı Ortamdaki Uyarlamalar:

1. Çocuk dikkat ve odaklanma güçlükleri yaşıyorsa, ortamın sessiz ve dikkat dağıtıcı uyanlardan arındırılmış olmasını sağlar.
2. Çocuğun dikkati grup içinde kolayca dağılıyorsa değerlendirmeyi bireysel gerçekleştirir.
3. Masa ve sandalyeyi çocuğun boyuna göre ayarlar.
4. Değerlendirme süresince masa üzerinde dikkat dağıtıcı materyallerin olmamasına dikkat eder.
5. Değerlendirme materyallerini ve ortamını değerlendirme oturumundan önce hazır hâle getirir.
6. Işık düzeyini çocuğun gereksinimlerine uygun olarak düzenler. Çocuğun önündeki değerlendirme materyalini rahatça görebilmesini sağlar.
7. Çocuğun sosyal ve dil becerileri değerlendiriliyor ise değerlendirmeyi olabildiğince bu becerilerin kullanıldığı doğal ortamlarda gerçekleştirir.

Değerlendirme Araçları ve Araçların Sunumunda Yapılabilecek Uyarlamalar:

1. Değerlendirme araçlarını oluşturmak için çocuğun alıcı ve ifade edici dil becerilerindeki gelişim ve öğrenme düzeyini belirler.
2. Çocuk dil becerilerinde güçlük çekiyorsa ve değerlendirilmek istenen beceri dil ile ilişkili değilse (topa vurma, zıplama, makas kullanma) soruları model olma eşliğinde sorar.
3. Çocuk sözel dili anlamada sınırlılık yaşıyorsa soruları görsellerle destekler.
4. Çocuk alıcı dil becerilerinde güçlükler yaşıyorsa sözel soruları çocukla göz kontağı kurarak onun gelişim düzeyine uygun uzunluktaki cümlelerle sorar.
5. Çocuğun yönergelerde geçen kavramlara sahip olmasına, yönergelerin açık ve anlaşılır olmasına dikkat eder, gerekirse soruları tekrarlar ve ek açıklamalar yapar.
6. Değerlendirmede gerekliyse ve mümkünse bilgisayar, tablet gibi teknolojik araçları ve videoları kullanır.
7. Değerlendirmede soruları/görevleri sunarken jestlerden (ör. materyalleri işaret etmek vb.) ve görsel ipuçlarından yararlanır.
8. Değerlendirilmesi hedeflenen amaca göre her bir aşamayı gösteren şematik düzenleyiciler ya da görseller kullanır.
9. Çocuk değerlendirilmede ne yapılacağını anlamada güçlük çekiyorsa değerlendirme maddelerine geçmeden önce ne yapılacağını açıklayarak örnek uygulamalar yapar.
10. Ev ortamında farklı bir dil konuşulması nedeniyle Türkçe dil gelişiminde gecikme görülen çocuklarda yönergeleri çocukların dil düzeyine göre basitleştirmeye dikkat eder.
11. Çocuk onaya ve desteğe geresinim duyuyorsa değerlendirme süresince çocuğun katılım davranışlarını (yanıtlarını değil) "çok güzel çalışıyorsun" gibi ifadelerle pekiştirir.

Çocukların Vereceği Cevapların ve Tepkilerin Türündeki Uyarlamalar:

1. Değerlendirme aracına yönelik cevap türünü, çocukların sözel dil becerilerini dikkate alarak belirler.
2. Değerlendirilecek olan beceri dil ile ilişkili değilse, dil ve iletişimde sorun yaşayan çocukların yanıtlarını jestlerle ya da resimlerle vermesini sağlar.
3. Çocuğun ifade edici dil becerilerine sahip olmaması durumunda, cevap verirken alternatif iletişim araçlarını/panoları (kelimeler yerine sembolleri, resimleri ya da işaret dilini kullanmasını) kullanmasını sağlar.
4. Çocukların sözel ifade edici dil becerilerine uygun uzunlukta (tek sözcüklük, iki sözcüklük vb.) yanıtlar ister.
5. Çocukların sözel dil becerileri sınırlı ise değerlendirmede konuşma üreten cihazları ve resimli iletişim kartlarını kullanabilir.

Değerlendirmenin Süresinde ve Zamanında Yapılacak Uyarlamalar:

1. Değerlendirme süresini çocuğun dikkat süresine göre belirler.
2. Değerlendirme yapılacak becerilere ve beklenen cevap/tepkî türüne göre verilebilecek süreler değişiklik gösterebilir. Örneğin, çocuğun ifade edici dil becerileri sınırlı ise çocuğun bir soruyu sözel olarak yanıtlaması için daha fazla süreye gereksinimi olacağından ek süre verir.

3. Çocuğun dikkat süresi kısa ise değerlendirmeleri gün içinde farklı zamanlarda yapar.
4. Çocuğun dikkat süresi kısa ise değerlendirme süresince belirli sürelerle değerlendirmeye ara verilebilir.

2. Duygu ve Davranış Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Uyarılama Önerileri

Değerlendirmelerin Yapılacağı Ortamdaki Uyarlamalar:

1. Çocuğun dikkat ve odaklanma özelliklerine göre değerlendirme ortamının sessiz ve dikkat dağıtıcı uyaranlardan arındırılmış olmasına dikkat eder.
2. Değerlendirmeleri bireysel olarak gerçekleştirir.
3. Değerlendirme sürecinde değerlendirme kurallarını içeren hatırlatıcı kartlar kullanır.
4. Çocuğun duygu durumunu düzenlemek için kullandığı özel nesnelere ya da materyaller varsa bu materyalleri değerlendirme süresince yanında bulundurmasına izin verir.
5. Değerlendirme süresince masa üzerinde dikkat dağıtıcı materyallerin olmamasına dikkat eder.
6. Değerlendirme materyallerini ve ortamını değerlendirme oturumundan önce hazır hâle getirir.
7. Işık düzeyini çocuğun gereksinimlerine uygun olarak düzenler. Çocuğun önündeki değerlendirme sayfasını ve materyallerini rahatça görebilmesini sağlar.
8. Çocuğun sosyal becerileri ve dil becerileri değerlendiriliyor ise değerlendirmeyi olabildiğince bu becerilerin kullanıldığı doğal ortamlarda gerçekleştirir.

Değerlendirme Araçları ve Araçların Sunumunda Yapılabilecek Uyarlamalar:

1. Değerlendirme araçlarını çocuğun alıcı ve ifade edici dil becerilerindeki gelişim düzeyine göre oluşturur.
2. Çocuk dil becerilerinde güçlük çekiyorsa ve değerlendirilmek istenen beceri dil ile ilişkili değilse (topa vurma, zıplama, makas kullanma) soruları model olma eşliğinde sorar.
3. Çocuk yönergeleri anlamada sınırlılık yaşıyorsa soruları görsellerle destekler.
4. Çocuğa değerlendirme araçları ile ilgili seçenekler sunabilir.
5. Değerlendirme sırasında ya da değerlendirme molalarında çocuğun yapması için hareket etkinlikleri ekler (ör. iki masa arasında zıplayarak gidip gelme).
6. Soruların nasıl yanıtlanacağına ilişkin ya da değerlendirme sırasında yapılması gereken sıralı davranışlara ilişkin ipucu kartları kullanabilir.
7. Değerlendirme sayfalarındaki görseller arasına boşluklar ekler ve yanıt bölümünün genişliğini artırır.
8. Değerlendirmede, değerlendirme amacı ile ilgili olmayan gereksiz ayrıntıların, bilgilerin ve görsellerin (ör. süslemeler) olmamasına dikkat eder.
9. Çocuk yönergelere dikkatini yönlendirmede güçlükler yaşıyorsa çocukla göz kontağı kurarak onun gelişim düzeyine uygun uzunlukta ve ayrıntıda cümleler kullanır.

10. Değerlendirme görevlerini ve sorularını sunarken jestlerden (ör. materyalleri işaret etme vb.) ve görsel ipuçlarından yararlanır.
11. Çocuğun yönergelerde geçen kavramlara sahip olmasına, yönergelerin açık ve anlaşılır olmasına dikkat eder, gerekirse soruları tekrarlar ve ek açıklamalar yapar.
12. Değerlendirilmesi hedeflenen beceriye göre her bir aşamayı gösteren görseller kullanabilir.
13. Değerlendirmelerin, çocuğun tanıdığı bireyler tarafından gerçekleştirilmesine özen gösterir.
14. Çocuk değerlendirmede ne yapılacağını anlamada güçlük çekiyorsa değerlendirme maddelerine geçmeden önce ne yapılacağını açıklayarak örnek uygulamalar yapar.
15. Evinde farklı dillerin konuşulması nedeniyle Türkçe dil gelişiminde gecikme yaşayan çocuklar için yönergeleri çocukların dil düzeyine göre basitleştirmeye dikkat eder.
16. Çocuk onaya ve desteğe gereksinim duyuyorsa değerlendirme süresince çocuğun katılım davranışlarını (yanıtlarını değil) "çok güzel çalışıyorsun" gibi ifadelerle pekiştirir.

Çocukların Vereceği Cevapların ve Tepkilerin Türündeki Uyarlamalar:

1. Değerlendirme aracına yönelik cevap türünü, çocukların sözel dil becerilerini dikkate alarak belirler.
2. Değerlendirmede yanıt almak için grafikler, şemalar ve görseller kullanabilir.
3. Çocuk sözel olarak kendini ifade ederken ya da öğretmene doğrudan cevap verirken duygusal olarak yoğun stres yaşıyorsa ses kayıt cihazları ile yanıt vermesini sağlar.

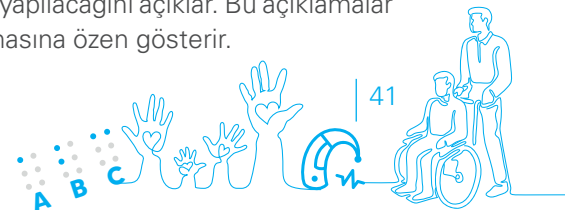
Değerlendirmenin Süresinde ve Zamanında Yapılacak Uyarlamalar:

1. Değerlendirme süresini çocuğun dikkat süresine göre belirler.
2. Değerlendirme süresinde ve ara verme zamanlarında çocuğun gereksinimlerine uygun olarak esnek olmaya özen gösterir.
3. Değerlendirme yapılacak becerilere ve beklenen cevap/tepki türüne göre verilebilecek sürelerde değişiklik yapar.
4. Değerlendirmeleri gün içinde farklı zamanlarda yapar.
5. Değerlendirme süresince belirli periyodlarla değerlendirmeye ara verir.
6. Değerlendirme aracının içeriğini değiştirmeyerek uzunluğunu çocuğun gereksinimlerine göre kısaltır.

3. Dil ve Konuşma Bozukluğu Yaşayan Çocuklar İçin Uyarlama Önerileri

Değerlendirmelerin Yapılacağı Ortamdaki Uyarlamalar:

1. Çocuğun dikkat ve odaklanma özelliklerine göre değerlendirme ortamının sessiz ve dikkat dağıtıcı uyarlardan arındırılmış olmasına dikkat eder.
2. Değerlendirmeleri ses düzeyinin düşük olduğu küçük gruplarda ya da bireysel çalışma ortamlarında gerçekleştirir.
3. Değerlendirme sürecinin başında çocuğa kısa ve açık cümlelerle neler yapılacağını açıklar. Bu açıklamalar sırasında kullandığı dil düzeyinin çocuğun gelişim düzeyine uygun olmasına özen gösterir.

4. Değerlendirme materyallerini ve ortamını değerlendirme oturumundan önce hazır hâle getirir.
5. Işık düzeyini çocuğun gereksinimlerine uygun olarak düzenler. Çocuğun önündeki değerlendirme sayfasını ve materyallerini rahatça görebilmesini sağlar.
6. Değerlendirme küçük grup ortamında yapılıyorsa ortamda çocuğun kendisini rahatça ifade etmesine engel olabilecek kişilerin olmamasına dikkat eder.
7. Çocuğun sosyal becerileri ve dil becerileri değerlendiriliyor ise değerlendirmeyi olabildiğince bu becerilerin kullanıldığı doğal ortamlarda gerçekleştirir.

Değerlendirme Araçları ve Araçların Sunumunda Yapılabilecek Uyarlamalar:

1. Değerlendirme araçlarını çocuğun alıcı ve ifade edici dil becerilerindeki gelişim düzeyine göre oluşturur.
2. Çocuk yönergeleri anlamada güçlükler yaşıyorsa çocukla göz kontağı kurarak onun gelişim düzeyine uygun uzunlukta cümleler kullanır.
3. Çocuk dil becerilerinde güçlük çekiyorsa ve değerlendirilmek istenen beceri dil ile ilişkili değilse (topa vurma, zıplama, makas kullanma) soruları model olma eşliğinde sorar.
4. Değerlendirmede sorular sorarken jestlerden (ör. materyalleri işaret etmek vb.) ve görsel ipuçlarından yararlanır.
5. Çocuğun yönergelerde geçen kavramlara sahip olmasına, yönergelerin açık ve anlaşılır olmasına dikkat eder. Gerekirse soruları tekrarlar ve ek açıklamalar yapar.
6. Değerlendirmede gerekli ise ve uygunsu bilgisayar, tablet, diz üstü bilgisayar gibi teknolojik araçlar ve videolar kullanılabilir.
7. Değerlendirmede çocuğa verilen yönergelerde çocuğun anlamadığı sözcükler olursa bu sözcüklerin anlamını açıklar ya da eş anlamlı ve çocuğun anlamını bildiği farklı bir sözcüğü kullanır.
8. Değerlendirilmesi hedeflenen amaca göre her bir aşamayı gösteren şematik düzenleyicileri ya da görselleri kullanabilir.
9. Çocuk değerlendirilmede ne yapılacağını anlamada güçlük çekiyorsa değerlendirme maddelerine geçmeden önce ne yapılacağını açıklayarak örnek uygulamalar yapar.
10. Çocuk daha önceden biliyorsa değerlendirme sürecinde alternatif iletişim yöntemlerini (işaret dili, resimlerle iletişim vb.) kullanarak sorular sorar.

Çocukların Vereceği Cevapların ve Tepkilerin Türündeki Uyarlamalar:

1. Değerlendirme aracına yönelik cevap türünü, çocukların sözel dil becerilerine göre belirler.
2. Çocuğun ifade edici dil düzeyine uygun uzunlukta yanıt gerektiren (tek ya da iki sözcüklük cevaplar) sorular sorar.
3. Çocuk ifade edici dil becerilerine sahip değilse, yanıt verirken alternatif iletişim araçlarını/panolarını (kelimeler yerine semboller, resimleri ya da işaret dilini) kullanmasını sağlar.
4. Çocuğun yanıt vermesinde resimli iletişim kartları ya da konuşma üreten cihazlar kullanır.

5. Çocuğun dil ve iletişim becerilerinde sınırlılıklar varsa çocuğun düzeyine uygun olarak kısa cevaplı yanıtlarla da görseller ile yanıt vermesini ister.
6. Soruların yanıtlanması için bilgisayar ve mobil cihazlar kullanabilir.

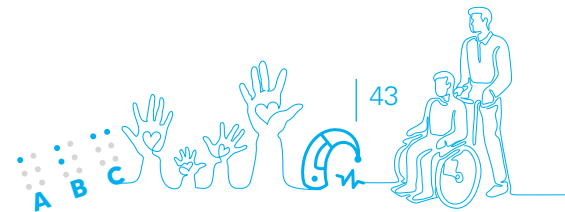
Değerlendirmenin Süresinde ve Zamanında Yapılacak Uyarlamalar:

1. Değerlendirme süresini çocuğun bireysel özelliklerine göre belirler.
2. Değerlendirmede çocuğun yanıtı sözel ifade etmesi gerekiyorsa ve konuşmasında güçlüğü varsa ek süre verir.
3. Değerlendirilen beceriye ve beklenen cevap/tepki türüne göre verilebilecek sürelerde değişiklik yapar.
4. Değerlendirmeleri gün içinde farklı zamanlarda yapar.
5. Değerlendirme süresince belirli periyodlarla değerlendirmeye ara verir.
6. Değerlendirme aracının içeriğini değiştirmeyerek aracın uzunluğunu çocuğun gereksinimlerine göre düzenler.

4. Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) Olan Çocuklar İçin Uyarlama Önerileri

Değerlendirmelerin Yapılacağı Ortamdaki Uyarlamalar:

1. Çocuk dikkat ve odaklanmada güçlükler yaşıyorsa, değerlendirme ortamının sessiz ve dikkat dağıtıcı uyarlardan arındırılmış olmasına dikkat eder.
2. Büyük gruplar OSB olan çocuklar için çok fazla uyarıcı içerebilir. Bu nedenle değerlendirmeleri, küçük grup ortamlarında ya da bireysel çalışma ortamlarında gerçekleştirir.
3. Değerlendirme ortamında kullanılmayacak olan gereksiz materyalleri ortamdaki sesli uyaranları ve görsel uyaranları olabildiğince azaltır.
4. Değerlendirme materyallerini ve ortamını değerlendirme oturumundan önce hazır hâle getirir. Çocuğun sınırlı ilgi alanına giren ve takıntılı davranışlar sergilediği nesne ve materyaller varsa bu materyalleri değerlendirme ortamından kaldırır.
5. Değerlendirmeleri mümkün olduğunca çocuğun aşına olduğu bir ortamda tanıdığı materyallerle gerçekleştirir. Çocuğa yeni bir materyal sunulacaksa tanınması ve incelemesi için ona süre verir.
6. Değerlendirme sürecinin başında çocuğa kısa ve açık cümlelerle neler yapılacağını açıklar. Bu açıklamalar sırasında çocuğun dil gelişim düzeyine uygun bir dil düzeyini kullanır.
7. Değerlendirme sırasında yapılacaklar ve çocuğun uyması gereken kurallar ile ilgili resimli kartlar hazırlayarak çocuğun görebileceği bir yere asabilir. Bu tür bir uygulamada değerlendirme öncesinde bu kartları kullanarak neler yapılacağı ve kurallar üzerine çocukla konuşur.
8. Çocuğun sosyal becerileri ve dil becerileri değerlendiriliyor ise değerlendirmeyi olabildiğince bu becerilerin kullanıldığı doğal ortamlarda gerçekleştirir.

Değerlendirme Araçları ve Araçların Sunumunda Yapılabilecek Uyarlamalar:

1. Değerlendirme araçlarını çocuğun alıcı ve ifade edici dil becerilerindeki gelişim düzeylerine göre oluşturur.
2. OSB olan çocuklarda dil ve iletişim becerilerinde güçlükler görülmektedir. Bu nedenle yönergeleri çocukla göz kontağı kurarak onun gelişim düzeyine uygun uzunlukta cümleler ile verir. Yönergelerin çocuğun bildiği sözcüklerden oluşmasına dikkat eder.
3. Çocuğun sorularda geçen kavramlara sahip olmasına, soruların açık ve anlaşılır olmasına dikkat eder. Soruları gerekli durumlarda çocuğun anlayabileceği bir hızda tekrarlar ve gerekirse ek açıklamalar yapar.
4. Değerlendirmede sorular sorarken jestlerden (ör. materyalleri işaret etmek vb.) vücut hareketlerinden ve görsel ipuçlarından yararlanır.
5. Değerlendirmede uygunsa ve/veya gerekli ise bilgisayar, tablet, dizüstü bilgisayar gibi teknolojik araçlar ve videolar kullanır.
6. Değerlendirmede, değerlendirme amacı ile ilgili olmayan gereksiz bilgilerin verilmesinden kaçınır.
7. Değerlendirmede çocuğa verilen yönergelerde çocuğun anlamadığı sözcükler olursa bu sözcüklerin anlamını açıklar ya da eş anlamlı ve çocuğun anlamını bildiği farklı bir sözcük kullanır.
8. Değerlendirilmesi hedeflenen amaca göre her bir aşamayı gösteren şemalar ya da görseller kullanır.
9. Çocuk değerlendirilmede ne yapılacağını anlamada güçlük çekiyorsa değerlendirme maddelerine geçmeden önce ne yapılacağını açıklayarak örnek uygulamalar yapar.
10. Değerlendirme sürecinde çocuk aşına ise alternatif iletişim yöntemlerini (işaret dili, resimlerle iletişim vb.) kullanarak sorular sorulabilir.

Çocukların Vereceği Cevapların ve Tepkilerin Türündeki Uyarlamalar:

1. Değerlendirme aracına yönelik cevap türünü, çocukların sözel dil becerilerini dikkate alarak belirler.
2. Çocuğun ifade edici dil düzeyine göre kısa yanıt gerektiren (tek ya da iki sözcüklük cevaplar) sorular sorabilir.
3. Çocuk ifade edici dil becerilerine sahip değilse, cevap verirken alternatif iletişim araçlarını/panolarını (kelimeler yerine semboller, resimler ya da işaret dili) kullanmasını sağlayabilir.
4. Çocuğun yanıt vermesinde daha öncesinden aşına ise resimli iletişim kartlarını kullanmasını sağlayabilir.
5. Çocuğun sözel dil becerileri sınırlı ise ya da çocuk sözel dile sahip değilse, soruların yanıtlanması için bilgisayar ve mobil cihazlar kullanabilir.
6. Çocuk sözel dil becerilerine sahip değilse ve daha önceden aşınaysa konuşma üreten cihazları kullanabilir.

Değerlendirmenin Süresinde ve Zamanında Yapılacak Uyarlamalar:

1. Değerlendirme süresini çocuğun bireysel özelliklerine göre belirler.
2. Değerlendirmelerde belirli periyodlarla aralar vererek çocuğun ayağa kalkmasına ve kısa bir süre kendi istediği bir şeyi yapmasına izin verir.
3. Değerlendirmede çocuğun yanıtı sözel olarak ifade etmesi gerekiyorsa ek süre verir.
4. Değerlendirme yapılacak becerilere ve beklenen cevap/tepki türüne göre verilebilecek sürelerde değişiklik yapar.

5. Görme Engeli Olan Çocuklar İçin Uyarlama Önerileri

Değerlendirmelerin Yapılacağı Ortamdaki Uyarlamalar:

1. Ortamın sessiz ve dikkat dağıtıcı uyaranlardan arındırılmış olmasına dikkat eder.
2. Masa ve sandalyeyi çocuğun boyuna göre ayarlar.
3. Çocuğun pencereye arkası dönük olarak, güneş ışığı arkadan gelecek şekilde oturmasını sağlar ve onunla karşılıklı oturur.
4. Işıklandırmanın yeterli olmadığı durumlarda çocuğun kullanabilmesi için bir masa lambası yerleştirir.
5. Değerlendirme yapılan yerde çocuğun gözlerini rahatsız etmeyecek yumuşak ışık olmasına dikkat eder.
6. Kolay uygulayabilmek ve çalışma sırasında gereksiz vakit kaybetmemek için değerlendirmede kullanılacak materyalleri önceden hazırlar, materyalleri çocuğun görmeyeceği bir yere yerleştirir ve kullanım sırasına göre sıralar.

Değerlendirme Araçları ve Araçların Sunumunda Yapılabilecek Uyarlamalar:

A. Azgören Çocuklar

1. Büyük resim/nesne kullanır.
 - a. Her çocuğun görme düzeyleri birbirinden farklıdır. Çocuğun hangi resimleri/nesneleri daha rahat şekilde gördüğünü değerlendirir. Bunun için farklı büyüklüklerdeki resimlerin çıktısını alır, nesneleri gösterir ve çocuğun görmek için gözüne daha az yaklaştırdığı ve gözlerini kısmadığı büyüklükleri gözlemler.
 - b. Resimlerin/şekillerin silik olduğu fotokopileri kullanmamaya dikkat eder.
 - c. Çocuğun görmesine göre ekran düzenlemeleri yaparak, görselleri bilgisayar/laptop/tablette de gösterebilir.
2. Resimleri göz seviyesine getirmek için materyal düzenlemeleri yapar.
 - a. Çocukların eğilerek boyunlarının ağrımalarını, gölgelerinin yazının üzerine düşmesini engellemek için ve yazılı sayfaları göz seviyesine getirmek için okuma standı kullanır.

- b. Geçici olarak iki kalın klasörü üst üste koyarak da benzer bir düzenleme yapılabilir.

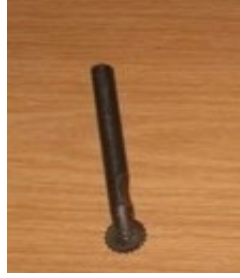
3. Görmeyi kolaylaştırıcı kâğıt/kalem düzenlemeleri yapar.
- Çocuğun gösterilen resme odaklanmasını sağlaması için pencere adı verilen, kartonun üzerine pencere gibi bir boşluk açılmış olan, sadece gösterilmek istenen materyale odaklanmasını sağlayıp, diğer kısımları görmediği bir materyal kullanır.
 - Çocuğun kendi resimlerini, çizgilerini kontrol edebilmesi için hangi kalemle daha iyi görebildiğini gözlemler. Bazı çocuklar için B ya da 2B kurşun kalem (soluk olmayan) ya da keçeli kalem kullanabilir. Kalem daha iyi tutmasını sağlamak için kalem tutucuları ya da kalın kalemleri kullanır.
 - Resimlerin/fotoğrafların şekil ve zemininin zıt renklerde olmasına dikkat eder. Örneğin açık renk zemin üzerinde koyu renk resimler/nesneler, koyu zemin üzerinde açık renk resimler/nesneler kullanır.
 - Yerde yapılan çalışmalarda, karışık desenli halı, koltuk gibi eşyalar üzerindeki nesnelere görmeyi zorlaştırır. Bu nedenle görmeyi kolaylaştırmak için halı/koltuk üzerine düz renk bir örtü örter.
4. Aileyle iş birliği yapılarak, ülkemizde bulunan ve görme değerlendirmeleri sonucunda uzman doktorlarca verilen optik araçları temin eder.
- Resimleri büyütme için ayaklı/elle tutulan büyüteçler, kapalı devre televizyonlar (MV) ve teleskoplardan uygun olanları kullanır.

B. Görmeyen Çocuklar

5. Görmeyen çocuklar için aşağıdaki düzenlemelerden çocuğun özelliklerine uygun olanları gerçekleştirir:
- Kısa cevaplı ya da çocuğun materyali inceleyip ayırt etmesi gereken (örneğin, "üçgeni ver" vb.) soruları sözel olarak sorabilir. Soruları tekrarlayabilir.

- b. Değerlendirme yapabilmek için materyalleri, dokunsal/kabartma hâle dönüştürür. Bunun için ucunda dişli/yuvarlak bir kısmı olan rulet kullanır. Dokunsal/kabartma materyalleri hazırlamak için ip, karton gibi malzemelerden de yararlanır. Günlük hayatta kullanılan eşyaları da kullanabilir.

Rulet

İp ve kartonla hazırlanmış örnekler

6. Görmede güçlük yaşayan ve görmeyen çocuklara değerlendirme aracının sunumunda aşağıdaki uyarılara dikkat eder.
- Soruların ifadelerinin açık/anlaşılır olmasına dikkat eder ve gerekirse ek açıklamalar (ör. görsel kavramlarda) yapar.
 - Gerekirse yönergeleri/soruları tekrarlar.
 - Değerlendirme için çocuğun ek materyale ihtiyacı olup olmadığı gözlemler.
 - Ev ortamında farklı bir dil konuşulan çocuklarda yönergelerin ve açıklamaların çocuğun dil düzeyine uygun ve anlayabileceği düzeyde basit olmasına dikkat eder.
 - Görme algısı olan çocuklarda gözlemler doğrultusunda "yukarı-aşağı-sağ-sol" bölgelerden hangisinde daha rahat gördüğünü belirler ve buna göre (görme alanı) materyali çocuğa yaklaştırır, işaret ederek bakması sağlar.
 - Görme algısı olan çocuklarda, değerlendirme araçlarının her bölümünü ayırmak için bölüm sonları keçeli kalemle işaretler. Böylece çocuk sonraki bölüme ne zaman geçeceğini bilir.
 - Görmeyen çocukların materyali her iki eliyle incelemesi için yardım eder ve materyalin bütününe incelediğinden emin olur.
 - Görmeyen çocukların değerlendirme materyallerinde incelemeye başlayacağı yeri belirlemesi ve aynı yeri tekrar incelememesi için basit ipuçları kullanır. Başlangıç yerine dokunsal bir ipucu (örneğin, küçük bir kabartma nokta) koyabilir. Benzer bir düzenleme, değerlendirme aracının bölümleri arasında dokunsal (kabartma) çizgi oluşturularak da yapılabilir.

Çocukların Vereceği Cevapların ve Tepkilerin Türündeki Uyarlamalar:

- Değerlendirme amacına ve çocuğun gelişimsel özelliklerine göre çocukların sözel/resimli/davranışsal olarak yanıt vermelerini bekler.
 - Azgören Çocuklar
- Öz bakım becerilerini değerlendirirken, çocuğun görme durumuna göre ve gelişim düzeyine göre kullanılacak ipuçlarını belirler. Örneğin, görme algısı olan çocuklarda sözel ipucu verildiğinde yapamıyorsa beceriye model olur.
- Görmede güçlük yaşayan çocukların gözlerinin yorulması nedeniyle gerektiğinde kısa molalar verir.
- Çocuğun görme durumuna göre yönergelerin ifadelerini değiştirir. Görme algısı iyi olan çocuklarda "göster" şeklinde yanıtlar isteyebilir.
 - Görmeyen Çocuklar
- Görmeyen çocuklarda "havaya kaldır, uzat, eline al" gibi davranışsal bir yanıt gerektiren yönergelerden yararlanabilir.

Değerlendirmenin Süresinde ve Zamanında Yapılacak Uyarlamalar:

- Soruları yanıtlamak için ne kadar süre ayrılması gerektiğini belirler. Değerlendirme araçlarının uygulanması için gereken süreler birbirinden farklıdır. Öz bakım becerileri, motor gelişim gibi beceriler değerlendirilirken daha fazla süreye ihtiyaç duyulurken; kısa cevaplı, ayırt etme soruları (örneğin, üçgeni göster/ver vb.) için daha az süre verebilir.
- Çocuk sadece miyop/hipermetrop gibi durumlar yaşıyorsa ve gözlük kullanıyorsa bu çocuklar için ek süre verilmesine gerek yoktur. Ancak görmede güçlük yaşayan ve görmeyen çocuklara mutlaka ek süre verilmelidir. Bu çocukların göz hareketleri, görenler gibi olmadığı için odaklanmak için daha fazla zamana ihtiyaçları olacaktır.
- Görmeyen çocuklara materyalleri/eşyaları incelemesi için ek süre verir.

6. İşitme Engeli Olan Çocuklar İçin Uyarlama Önerileri

Değerlendirmelerin Yapılacağı Ortamdaki Uyarlamalar:

- Ortamin sessiz (iç ve dış gürültünün olmadığı) ve dikkat dağıtıcı uyarlardan arındırılmış olmasına dikkat eder.
- Ses yalıtımı için duvarların dış sesi yalıtan malzemelerle kaplanmasını, yankıyı azaltmak için ise odanın halı ile kaplanmasını ve camlarda tül perdelerin olması gibi düzenlemeler yapılmasını sağlayabilir.
- Çocuğun boyuna uygun masa ve sandalye kullanır.
- Masa üzerinde ve odada dikkat dağıtıcı materyaller olmamasına dikkat eder.
- Kolay uygulayabilmek ve çalışma sırasında gereksiz vakit kaybetmemek için değerlendirmede kullanılacak materyalleri önceden hazırlar, çocuğun görmeyeceği bir yere yerleştirir ve kullanım sırasına göre sıralar.

6. Çocukla yüz yüze ve yakın bir pozisyonda oturur.
7. İletişimi kolaylaştırmak için çocuğun iyi işiten kulağının tarafında oturur.
8. Yüzlerin net şekilde görülebilmesi için ışığın yeterli olmasına dikkat eder.
9. Güneş ışığı dudak okumayı zorlaştırdığı için çocuğun sırtının pencereye dönük olmasına dikkat eder.
10. Çocuk işitme cihazı kullanıyorsa ses ayarını kontrol eder.

Değerlendirme Araçları ve Araçların Sunumunda Yapılabilecek Uyarlamalar:

1. Çocuğun konuşarak/sözlü, görseller ve işaret dili gibi iletişim tiplerinden hangilerini kullandığını belirler.
2. Çocuğun dikkatini araçlara çekmek için öncelikle göz kontağı kurar.
3. Abartılı mimikler ve konuşmaların çocuğun anlamasını zorlaştırdığından, yönergeleri normal konuşma hızında ve ses şiddeti ile verir.
4. İşitme algısına sahip olan ya da dudak okuyan çocuklara soruları sözel olarak sorar.
5. Yönergeler verilirken çocuğun dil düzeyini dikkate alır ve ifade edici dil becerilerinde problem varsa kısa cevaplı sorular sorar.
6. Çocuğun yönergelerde geçen kavramlara sahip olmasına, yönergelerin açık ve anlaşılır olmasına dikkat eder, gerekirse soruları tekrarlar ve ek açıklamalar yapar.
7. Değerlendirmede uygunsa bilgisayar, tablet, diz üstü bilgisayar gibi teknolojik araçlar da kullanabilir.
8. Değerlendirmede sorular ve görevler sunulurken jestlerden, hareketlerden ve (örneğin, materyalleri işaret etmek vb.) görsel ipuçlarından yararlanır.
9. Çocuk işitme cihazı, implant, frekans yükseltici gibi destekleyici teknolojiler kullanıyorsa çok yüksek sesle konuşmamaya özen gösterir.
10. Ev ortamında farklı bir dil/diller konuşulan çocukların dil düzeyine uygun Türkçe materyaller kullanılmasına dikkat eder.

Çocukların Vereceği Cevapların ve Tepkilerin Türündeki Uyarlamalar:

1. Değerlendirme aracına/görevine ve çocukların alıcı dil/ifade edici dil becerilerine göre çocuğun, sözel/resimli/davranışsal olarak yanıt vermesini bekler.
2. Sorulan soruları çocuğun sözel olarak, göstererek veya işaretleyerek yanıtlanmasını isteyebilir.
3. Çocuk iletişim için işaret dili kullanıyorsa, sorulara işaret diliyle cevap vermesini veya cevabı işaret etmesini sağlar.
4. Çocuk ifade edici dil becerilerine sahip değilse cevap verirken alternatif iletişim araçlarını/panolarını (kelimeler yerine semboller, resimler) kullanmasını sağlar.
5. Çocuğun sorulara kısa cevaplar vermesini sağlayabilir.
6. Motor beceriler, öz bakım becerileri gibi becerilerde kullanılacak ipuçlarını çocuğun işitme derecesiyle bağlantılı olarak belirler.

Değerlendirmenin Süresinde ve Zamanında Yapılacak Uyarlamalar:

1. Her bir değerlendirme aracı/görevi için verilebilecek süreleri belirler.
2. Alıcı dil-ifade edici dil becerilerine, okuma-yazma performansına, değerlendirilen beceriye, tepki çeşidine göre verilebilecek süreler değişiklik gösterebilir. Örneğin, okuma-yazma becerileri yavaşsa ve okuma-yazma gerektiren değerlendirmeler yapılacaksa, çocuğun daha fazla süreye gereksinimi olacaktır. Bu nedenle ek süre verir.
3. Değerlendirmeleri gün içinde farklı zamanlarda yapar.
4. Çocuğun dinlenmesi için değerlendirmede belirli periyodlarla ara verir.

7. Bedensel Engeli Olan Çocuklar İçin Uyarlama Önerileri

Değerlendirmelerin Yapılacağı Ortamdaki Uyarlamalar:

1. Ortamın sessiz ve dikkat dağıtıcı uyanarlardan arındırılmış olmasına dikkat eder.
2. Bedensel engeli olan çocuklar için uyarlanmış mobilyalar kullanır. Örneğin, çocuk boynunu tutma gibi becerilerde güçlük yaşıyorsa baş desteği sağlayan sandalyeler kullanabilir.
3. Çocuk tekerlekli sandalye kullanıyorsa ortamın çocuğun rahat hareket edebileceği bir genişlikte olmasına dikkat eder.
4. Kaslarıyla ilgili problem yaşayan çocukların rahat olabilecekleri şekilde düzenlemeler yapar.
5. Çocuğun değerlendirme araçlarını ve kullanılan materyalleri rahatlıkla görebileceği bir biçimde oturmasını sağlar.
6. Kolay uygulayabilmek ve çalışma sırasında gereksiz vakit kaybetmemek için değerlendirmede kullanılacak materyalleri önceden hazırlar, çocuğun görmeyeceği bir yere yerleştirir ve kullanım sırasına göre sıralar.
7. Çocukla yüz yüze ve yakın bir pozisyonda oturur.

Değerlendirme Araçları ve Araçların Sunumunda Yapılabilecek Uyarlamalar:

1. Çocuğun konuşma için gerekli motor gelişim ve dil gelişimi özelliklerine göre kısa cevaplı sorular sorar.
2. Sorulara yönlendirici açıklamalar ekler.
3. Çocuk tekerlekli sandalyede oturuyorsa gün içerisinde dinlenmesine imkân verecek şekilde oturuş pozisyonunun değiştirilmesini sağlar.
4. Kâğıdı sabitlemek, kaymasını engellemek için kâğıt tutucu veya stant kullanabilir.

5. Araç-gereçlerde uyarlamalar yapar:
- a. Makas, düğme gibi etkinlikler için uyarlamalar yapar.

- b. Kalem ve kâğıt kullanarak değerlendirme yapılacaksa kalem tutucular, kurşun kalemler kullanır.

- c. Sapı kalınlaştırılmış fırça, boya kalemleri, kaşık, çatal gibi malzemeler kullanır.

6. İşaretleme yapılacaksa kalem tutamayan çocuklar için genişletilmiş, uyarlanmış klavyeler/alternatif iletişim araçları kullanır.

Çocukların Vereceği Cevapların ve Tepkilerin Türündeki Uyarlamalar:

1. Bedensel engeli olan çocuklar, güç kaybı nedeniyle kalem-işaretleyici gibi araç-gereçleri tutmada ve kullanmakta güçlük yaşıyorsa ve ifade edici dili varsa yanıtları sözel olarak alır.
2. Çocuktan ilgili nesneyi/resmi işaret etmesini ve göstermesini isteyerek yanıt alabilir.
3. Çocuğun dil becerileri sınırlıysa ve küçük kas becerilerinde problem varsa, destekleyici iletişim cihazlarını (genişletilmiş klavyeler, ses çıkışı olan araçlar, konuşma sentezleyicileri) /iletişim panolarını kullanır.

4. İfade edici dil becerilerinde problem varsa, küçük kas becerileri yeterliyse, kalem tutucularla uygun cevapları işaretlemesini isteyebilir (yuvarlak içine alabilir, çarpı koyabilir vb.).
5. İşaretleme, gösterme gibi durumlarda yanıt için yönlendirme yapmadan destek sağlayabilir.

Değerlendirmenin Süresinde ve Zamanında Yapılacak Uyarlamalar:

1. Bedensel engeli olan çocuklar, güç kaybı ve kasılmalar nedeniyle kolay yorulabilir, bu nedenle kısa aralar/ molalar verir.
2. Araçları, gün boyunca kısa periyodlarla uygular.
3. Kas gücü gerektiren becerileri değerlendirirken, çocuklara daha fazla süre verir.

8. Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocuklar İçin Uyarlama Önerileri

Değerlendirmelerin Yapılacağı Ortamdaki Uyarlamalar:

1. Çocuğun dikkat ve odaklanma özelliklerine göre değerlendirme ortamının sessiz ve dikkat dağıtıcı uyaranlardan arındırılmış olmasına dikkat eder.
2. Değerlendirmeleri sessiz bir ortamda küçük grupla ve mümkünse bireysel olarak gerçekleştirir.
3. Küçük grupla yapılan değerlendirmelerde öğrenme ortamlarındaki oturma alanları arasındaki mesafeyi artırır.
4. Değerlendirme yaptığı masalara ve sandalyelere ayaklık, ayak dinlenme yeri, sandalye minderi gibi düzenekler yerleştirir ve bu düzeneklerle çocuğun hareket gereksinimini karşılamasını ve tekrar değerlendirmeye odaklanmasını sağlar.
5. Değerlendirme sürecinde değerlendirme kurallarını ve yapılması gereken davranışları içeren hatırlatıcı kartlar kullanır.
6. Değerlendirme süresince masa üzerinde dikkat dağıtıcı materyallerin olmamasına dikkat eder. Çocuğun dikkatini dağıtan belirgin bir nesne ya da materyal varsa bu nesne/materyalleri değerlendirme ortamından çıkarır.
7. Değerlendirmede çocuğu pencerelerden uzak ve kendine yakın bir konuma yerleştirir.
8. Değerlendirme materyallerini ve ortamını değerlendirme oturumundan önce hazır hâle getirir.
9. Işık düzeyini çocuğun gereksinimlerine uygun olarak düzenler. Çocuğun önündeki değerlendirme materyallerini rahatça görebilmesini sağlar.
10. Çocuğun sosyal becerileri ve dil becerileri değerlendiriliyor ise değerlendirmeyi olabildiğince bu becerilerin kullanıldığı doğal ortamlarda gerçekleştirir.
11. Çocuğun dikkatini toplaması gerektiğini belirten dikkat toplayıcı bir işaret ya da sinyal üzerine anlaşabilir (örneğin, masaya veya omzuna hafifçe değme) ve bu sinyali eğitim ve değerlendirme sürecinde kullanabilir.

Değerlendirme Araçları ve Araçların Sunumunda Yapılabilecek Uyarlamalar:

1. Değerlendirme araçlarını çocuğun alıcı ve ifade edici dil becerilerindeki gelişim düzeyine göre oluşturur.
2. Çocuk dil becerilerinde güçlük çekiyorsa ve değerlendirilmek istenen beceri dil ile ilişkili değilse (topa vurma, zıplama, makas kullanma) soruları model olma eşliğinde sorar.
3. Değerlendirmeye ilişkin yönergeleri ve soruları çocuğa yöneltmeden önce çocuğun dikkatini ismini çağırarak ve göz kontağı kurarak üzerine çeker.
4. Çocuk yönergelere dikkatini yönlendirmede güçlükler yaşıyorsa çocukla göz kontağı kurarak onun gelişim düzeyine uygun uzunlukta ve ayrıntıda cümleler kullanır.
5. Yönergeleri sakın bir ses tonu ile çocuğun anlayabileceği hızda verir.
6. Yönergelerin kısa, net ve anlaşılır olmasına dikkat eder.
7. Çocuk yönergeleri anlamada sınırlılık yaşıyorsa soruları görsellerle destekler.
8. Değerlendirmede sözel olarak açık uçlu sorular sormak yerine sözel olarak yanıtlayabileceği boşluk doldurma sorularını ya da kısa cevaplı soruları kullanabilir.
9. Değerlendirme sırasında ya da değerlendirme molalarında yapılabilecek hareket etkinlikleri ekler (ör. iki masa arasında zıplayarak gidip gelme).
10. Soruların nasıl yanıtlanacağına ilişkin ya da değerlendirme sırasında yapılması gereken sıralı davranışlara ilişkin ipucu kartları ve görseller kullanabilir.
11. Değerlendirilmesi hedeflenen beceriye göre her bir aşamayı gösteren görseller kullanabilir.
12. Değerlendirmede etkinlik sayfaları kullanılıyorsa ayrı yönergelerin olduğu kısmı ayrı renklerle hazırlayabilir.
13. Değerlendirme sayfalarındaki görseller arasına boşluklar ekler ve yanıt bölümünün genişliğini artırır.
14. Değerlendirmede, değerlendirme amacı ile ilgili olmayan gereksiz ayrıntıların, bilgilerin ve görsellerin (ör. süslemeler) olmamasına dikkat eder.
15. Değerlendirme görevlerini ve sorularını sunarken jestlerden (ör. materyalleri işaret etmek vb.) ve görsel ipuçlarından yararlanır.
16. Çocuğun yönergelerde geçen kavramlara sahip olmasına dikkat eder, gerekirse soruları tekrarlar ve ek açıklamalar yapar.
17. Çocuk değerlendirmede ne yapılacağını anlamada güçlük çekiyorsa değerlendirme maddelerine geçmeden önce ne yapılacağını açıklayarak örnek uygulamalar yapar.
18. Çocuk onaya ve desteğe geresinim duyuyorsa değerlendirme süresince çocuğun katılım davranışlarını (yanıtlarını değil) "çok güzel çalışıyorsun" gibi ifadelerle pekiştirir.

Çocukların Vereceği Cevapların ve Tepkilerin Türündeki Uyarlamalar:

1. Değerlendirme aracına yönelik cevap türünü, çocukların sözel dil becerilerini dikkate alarak belirler.
2. Değerlendirmede yanıt almak için grafikler, şemalar ve görseller kullanabilir.
3. Çocuk öğretmene yanıt verirken yanıtını sakince dinler ve dikkatinin dağılması durumunda son söylediği sözcüğü tekrarlayarak devam etmesini ister.
4. Çocuğun odaklanma ile ilgili güçlükler yaşaması durumunda bilgisayar ve tablet aracılığı ile değerlendirmeyi yapabilir.
5. Çocuğu değerlendirme öncesinden gözlemleyerek/tanıyarak olası problem davranışlar için değerlendirme öncesinde ne yapacağını planlar ve değerlendirme süresince olumlu davranışlarını ödüllendirmeye (değerlendirmeye katılım, değerlendirme kurallarına uyma vb.) dikkat eder.

Değerlendirmenin Süresinde ve Zamanında Yapılacak Uyarlamalar:

1. Değerlendirme süresini çocuğun dikkat süresine göre belirler.
2. Değerlendirme süresinde ve ara verme zamanlarında çocuğun gereksinimlerine uygun olarak esnek olmaya özen gösterir.
3. Değerlendirme yapılacak becerilere ve beklenen cevap/tepki türüne göre verilebilecek sürelerde değişiklik yapar.
4. Değerlendirmeleri gün içinde farklı zamanlarda yapar.
5. Değerlendirme aracının içeriğini değiştirmeyerek uzunluğunu çocuğun gereksinimlerine göre kısaltır. Değerlendirmeyi uzun değerlendirme oturumları yerine kısa süreli birden fazla değerlendirme oturumu ile gerçekleştirmeyi hedefler.

9. Süreğen Hastalığı Olan Çocuklar İçin Uyarlama Önerileri

Değerlendirmelerin Yapılacağı Ortamdaki Uyarlamalar:

1. Çocuğun dikkat ve odaklanma özelliklerine göre değerlendirme ortamının sessiz ve dikkat dağıtıcı uyaranlardan arındırılmış olmasına dikkat eder.
2. Değerlendirmeleri çocuğun gereksinimlerine göre geniş bir alanda küçük grupta ya da bireysel olarak gerçekleştirir.
3. Çocuğun duygu durumunu düzenlemek için kullandığı özel nesnelere ya da materyaller varsa bu materyalleri değerlendirme süresince yanında bulundurmasına izin verir.
4. Değerlendirme süresince masa üzerinde dikkat dağıtıcı materyallerin olmamasına dikkat eder.
5. Değerlendirmede masa ve sandalyeyi (ya da değerlendirme yapılan yeri) çocuğun fiziksel gelişimine uygun olacak, çocuğun rahatça hareket etmesine izin verecek biçimde ayarlar.
6. Değerlendirme materyallerini ve ortamını değerlendirme oturumundan önce hazır hâle getirir.

7. Işık düzeyini çocuğun gereksinimlerine uygun olarak düzenler. Çocuğun önündeki değerlendirme materyallerini rahatça görebilmesini sağlar.
8. Kalem, silgi ve makas gibi araçların kullanılması durumunda çocuğun gereksinimlerine göre kalem tutacakları, kolay kullanılabilir destekli makaslar, kâğıt destekleri ya da kaydırmaz zeminler gibi kolaylaştırıcı materyaller kullanır.
9. Çocuk uzun süre dik durmakta ve başını kâğıda doğru eğmekte zorlanıyorsa kitapların ya da değerlendirme kâğıtlarının çocuğun göz hizasında durması için masa üstü stantları kullanabilir.
10. Çocuğun astım/şeker gibi ilaç kullanmasını gerektiren süreğen bir hastalığı varsa aileye ya da (varsa) okul hemşiresine danışarak ilaçlarının da yanında hazır bulunduğundan emin olur.
11. Çocuk tekerlekli sandalye kullanıyorsa masasını ve öğrenme/değerlendirme ortamındaki hareket alanlarını tekerlekli sandalye ile rahatça ulaşabileceği biçimde düzenler.
12. Astım gibi bir süreğen hastalığı olan çocuklar için ortamı alerjenlerden temizler.

Değerlendirme Araçları ve Araçların Sunumunda Yapılabilecek Uyarlamalar:

1. Değerlendirme araçlarını çocuğun alıcı ve ifade edici dil becerilerindeki gelişim düzeyine göre oluşturur.
2. Çocuk yönergeleri anlamada sınırlılık yaşıyorsa soruları görsellerle destekler.
3. Çocuğa değerlendirme araçları ile ilgili seçenekler sunabilir.
4. Soruların nasıl yanıtlanacağına ilişkin ya da değerlendirme sırasında yapılması gereken sıralı davranışlara ilişkin ipucu kartları/hatırlatıcı kartlar kullanabilir.
5. Değerlendirme sayfalarındaki görseller arasına boşluklar ekler ve yanıt bölümünün genişliğini artırır.
6. Yoğun motor aktivite gerektiren değerlendirme oturumlarında astım gibi süreğen bir hastalığı olan çocuklar için dinlenme araları planlar.
7. Değerlendirmede, değerlendirme amacı ile ilgili olmayan gereksiz ayrıntıların, bilgilerin ve görsellerin (ör. süslemeler) olmamasına dikkat eder.
8. Çocuğun yönergelerde geçen kavramlara sahip olmasına, yönergelerin açık ve anlaşılır olmasına dikkat eder, gerekirse soruları tekrarlar ve ek açıklamalar yapar.
9. Çocuk değerlendirmede ne yapılacağını anlamada güçlük çekiyorsa değerlendirme maddelerine geçmeden önce ne yapılacağını açıklayarak örnek uygulamalar yapar.
10. Çocuk onaya ve desteğe gereksinim duyuyorsa değerlendirme süresince çocuğun katılım davranışlarını (yanıtlarını değil) "çok güzel çalışıyorsun" gibi ifadelerle pekiştirir.

Çocukların Vereceği Cevapların ve Tepkilerin Türündeki Uyarlamalar:

1. Değerlendirme aracına yönelik cevap türünü çocukların sözel dil becerilerini dikkate alarak belirler.
2. Değerlendirmede gereksinimlerine göre çocuğun yoğun motor hareketlerle yanıtlamasını beklemek yerine sözel olarak yanıtlamasını isteyebilir.
3. Çocuğun motor becerilerinde sınırlılıklar varsa ya da hastalık durumundan kaynaklı çabuk yoruluyorsa beklediği cevap türünü, çocuğa uygun biçimde söyleme ve gösterme olarak düzenleyebilir.
4. Değerlendirmede yanıt almak için grafikler, şemalar ve görseller kullanabilir.

Değerlendirmenin Süresinde ve Zamanında Yapılacak Uyarlamalar:

1. Değerlendirme süresini çocuğun dikkat süresine göre belirler.
2. Değerlendirme süresini belirlerken çocuğun gereksinimlerine göre ek bir süre verebilir.
3. Değerlendirme süresince belirli periyodlarla değerlendirmeye ara verir ve ara verme zamanlarında çocuğun gereksinimlerine uygun olarak esnek olmaya özen gösterir.
4. Çocuğun şeker hastalığı varsa değerlendirme zamanlarını atıştırma zamanlarını dikkate alarak düzenler.
5. Değerlendirme yapılacak becerilere ve beklenen cevap/tepki türüne göre verilebilecek sürelerde değişiklik yapar.
6. Değerlendirme aracının içeriğini değiştirmeyerek uzunluğunu çocuğun gereksinimlerine göre kısaltır.
7. Çocuğun ağrısı ve acısı olma durumunda değerlendirmeyi daha uygun başka bir zamana erteler.
8. Çocuğun aldığı ilaçlar odaklanma ve dikkat güçlüklerine yol açıyorsa bu değerlendirmeleri, çocuğun ailesine ve (varsa) okul hemşiresine danışarak çocuk için en uygun zaman diliminde gerçekleştirir.

BÖLÜM 4

DEĞERLENDİRME SÜRECİNE AİLE KATILIMI

Önceki bölümlerde de değinildiği gibi sizlerin katkısı, çocuklarımızın eğitim sürecinin başarılı bir şekilde sürdürülebilmesi için son derece önemlidir. Bu kapsamda değerlendirme uygulamalarında da katılımınıza gereksinim duyulmaktadır. Bu bölümde sizlere öğrenme ortamlarındaki değerlendirmeyi birlikte hedeflediğimiz düzeyde başarabilmek için dikkat etmeniz gereken bazı noktalar özetlenmiştir. Dikkatle okumanız ve bunlara yönelik yapabileceklerinizi planlamanız, tüm sürecin hem siz hem öğretmen hem de çocuk açısından daha etkili bir şekilde sürdürülmesini kolaylaştıracaktır.

Değerlendirme Sürecine Nasıl Katkı Sağlayabilirsiniz?

Ebeveynler olarak sizler, çocuklarınızın güçlü ve zayıf yönlerine, yeteneklerine ve bireysel gereksinimlerine ilişkin derinlemesine bir bilgiye sahipsiniz. Sizlerin, çocuklarınızın gelişimsel ve davranışsal özelliklerini ve bireysel yeterliliklerini, çocuğun çevresindeki diğer bireylerden daha fazla ortamda ve daha fazla süreyle gözlemlene olanağınız bulunmaktadır. Dolayısıyla değerlendirme sürecine kendi gözlemlerinizi, değerlendirmelerinizi ve görüşlerinizi ile katılım sağlamanız, değerlendirme sürecinin daha etkili ve verimli olması açısından önem taşımaktadır. Böylece çocuğunuz hakkında edinilen bilgilerin daha zengin olması, çocuğa ilişkin daha doğru bilgiler edinilmesi ve çocuğun farklı ortamlardaki davranışları üzerine de daha derinlemesine bilgi edinilmesi sağlanacaktır. Değerlendirme sürecinin etkili ve verimli bir biçimde gerçekleşmesi sayesinde çocuğunuzun gelişimi daha doğru ve zengin verilerle izlenecektir. Bunun yanı sıra değerlendirme süreçlerinin okuldaki eğitim etkinliklerini de etkilemesi nedeniyle değerlendirme sürecine katılmanız, eğitim uygulamaları açısından da büyük önem taşımaktadır.

Daha önce de söz edildiği gibi okul öncesi dönemdeki değerlendirme uygulamaları; tanımaya yönelik değerlendirme, izlemeye yönelik değerlendirme ve düzey belirlemeye yönelik değerlendirmelerle gerçekleştirilmektedir. Değerlendirme sürecinde siz ailelerimizden, özellikle tanımaya yönelik değerlendirme ve izlemeye yönelik değerlendirme konularında katkılarınız beklenmektedir. Düzey belirlemeye yönelik değerlendirme ise öğretmen tarafından gerçekleştirilecektir.

Tanımaya Yönelik Değerlendirme

Tanımaya yönelik değerlendirme çocuğunuzun gereksinimlerine yönelik eğitim almasının ilk adımı olarak düşünülmelidir. Aynı yaşta ve aynı öğrenme ortamında olmalarına rağmen çocuklar farklı bireysel özellikler ve farklı alanlarda farklı düzeylerde yeterlilikler gösterebilirler. Dolayısıyla her bir çocuğun gelişim özellikleri, gereksinimleri, davranışları ve tutumları da birbirinden farklıdır. Bu nedenle ebeveynler olarak tanımaya yönelik değerlendirme sürecinde öğretmen ile birlikte hareket etmeniz, değerlendirme sürecine kendi gözlemlerinizi ve görüşlerinizi ile aktif olarak katılmanız önemlidir. Özellikle çocuğunuzun güçlü/zayıf yönlerine, davranış ve tutumlarına ilişkin gözlemlerinizi ve çocuğunuzun geçmiş gelişim özelliklerine ilişkin bilgilerinizi tanımaya yönelik değerlendirme sürecine önemli katkılar sağlayacaktır. Çünkü, ebeveynler olarak sizler, çocuğunuzun güçlü ve zayıf yönlerini, gereksinimlerini, öğrenme özelliklerini, ilgi ve tercihlerini, motivasyon ve dikkate ilişkin özelliklerini, daha önceki eğitim deneyimlerini ve ailenizin özelliklerini öğretmenle paylaşabilecek en güvenilir kaynaklarıdır. Bu kapsamda, tanımaya yönelik değerlendirmelerde dikkate almanız gereken bazı hususlar aşağıda sırasıyla sunulmuştur:

- Çocuğunuzun öğretmeni ile iş birliği ve iletişim içinde olmaya dikkat edin.
- Çocuğunuzun yeterliliklerinin ve bireysel gereksinimlerinin doğru bir biçimde belirlenmesi, çocuğunuzun okuldaki eğitim etkinliklerinden azami düzeyde faydalanması için kritik bir önem taşımaktadır. Bu nedenle çocuğunuzun güçlü ve zayıf yönleriyle ilgili görüş ve gözlemlerinizi açık ve doğru bir biçimde öğretmeniyle paylaşın. Bu süreçte çocuğunuzun farklı gelişim alanlarındaki performansını olduğundan daha yüksek ya da daha düşük açıklamamaya özen gösterin.
- Tanımayayönelik değerlendirme sürecinde, çocuğunuzun geçmiş gelişim özelliklerine ilişkin raporlarınızı, öğretmen ve diğer uzmanların gelişim raporlarını ve çocuğun düzeyini yansıtacak bazı faaliyet örneklerini bir gelişim dosyası içinde saklayın ve gerekli durumlarda öğretmeninize paylaşın.
- Çocuğunuzla ilgili tüm değerlendirme süreçlerine ve değerlendirmeye dayalı karar alma süreçlerine aktif katılım gösterin.
- Çocuğunuzun güçlük çektiğini düşündüğünüz gelişimsel alanların tespitinde görüşlerinizi yazılı veya sözlü olarak sınıf öğretmenine bildirin. Çocuğunuzun öğrenmekte güçlük çektiği alanları tespit etmek için günlük tutabilir ve daha sonra bu günlüğü öğretmen ile paylaşabilirsiniz.
- Çocuğunuzun öğrenme, motivasyon ve dikkat özelliklerine ilişkin görüşlerinizi öğretmen ile paylaşın.
- Çocuğunuzla ilgili tıbbi bilgileri veya varsa raporları paylaşın.

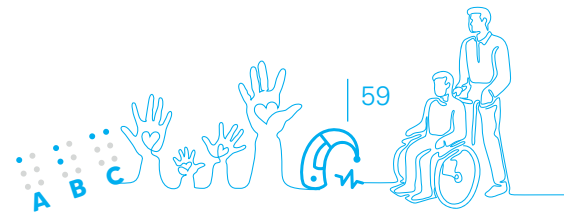
İzlemeye Yönelik Değerlendirme

İzlemeye yönelik değerlendirmede ise çocukların eğitim sürecindeki gelişimleri izlenmekte ve bu izlemeler sonucunda elde edilen bilgiler ile çocuğunuzun kendisine, öğretmene ve sizlere dönüt verilebilmektedir. Çocuğunuzun kendi gelişimini izlemesi sağlanarak öğrenmeye yönelik motivasyonu artırılmaktadır. Öğretmen ise sunduğu eğitimin ne düzeyde etkili olduğunu izleyebilmekte ve gerekli ise kullandığı yöntemlerde, materyallerde ve ortamda düzenlemeler yaparak eğitiminin etkililiğini artırabilmektedir. Öğretmenin uyguladığı eğitimin etkili olabilmesi için evde de sizin tarafınızdan desteklenmesi çok önemlidir. Bu nedenle, çocuğunuzun gelişiminin izlenmesi ile elde edilen bilgi, sizin evde sunduğunuz desteğin de ne kadar etkili ve yeterli olduğu konusunda size de bilgi sağlamaktadır.

Bu süreçte çocuğunuzun gelişimini veya gereksinimlerini belirlemek için sınıf içinde öğretmen tarafından çeşitli değerlendirme araçları kullanılmaktadır. Bazı araçlarda, toplanan bilgilerin çocuğun gerçekçi bir şekilde yansıtılmasını sağlamak için ebeveynlerin katılımını gerektiren kısımlar da bulunmaktadır. Özellikle hazırlanan eğitim planlarında çocuğun gelişiminin desteklenmesi ve kayıt altına alınması için siz ebeveynlere önemli görevler düşmektedir. Desteklenmesi gereken alanlarda sizden beklenen etkinlikleri düzenli olarak gerçekleştirmeniz, çocuklarınızın performansını kayıt etmeniz ve çocuklarınızın ilerlemelerini gözlemlemeniz, izlemeye yönelik değerlendirmenin amacına ulaşması için son derece önemlidir. Bu nedenle izleme sürecinde ebeveynler olarak çocuğunuzun öğretmeni ile iş birliği yapmanız ve iletişim içinde olmanız bu uygulamaların vazgeçilmez bir unsurudur. Bu kapsamda, izlemeye yönelik değerlendirmelerde dikkate almanız gereken bazı hususlar aşağıda sırasıyla sunulmuştur:

- Çocuğunuz için bireysel bir eğitim/gelişim planı hazırlanırken özellikle amaçların alınması sürecinde çocuğunuzun gelişimsel özellikleri veya bireysel gereksinimleri konusundaki görüşlerinize sürece katkı sağlayın.
- İzlemeye yönelik değerlendirme aşamasında öğretmen tarafından eve gönderilen çalışmaları düzenli olarak gerçekleştirin ve bu çalışmaları sıralı bir dosya hâlinde muhafaza edin.
- İzleme sürecinde alınan amaçların başarılı olabilmesi için eğitim sürecine öğretmen tarafından evde yapılması önerilen etkinlikleri düzenli olarak gerçekleştirerek okuldaki eğitime destek verin.
- İzlemeye yönelik değerlendirme sürecinde okulda çalışılan amaçlar doğrultusunda evde ve diğer ortamlarda çocuğunuzun davranışlarını gözlemleyerek kayıt edin. Bu süreçte bir günlük tutabilir ve daha sonra bu günlükte yer alan gözlemlerinizi öğretmenle paylaşabilirsiniz.
- İzleme sürecinde düzenli aralıklarla öğretmen ile görüşmeler yaparak çocuklarınızın ilerlemesine ilişkin değerlendirme planlarını ve başarı grafiklerini gözden geçirin.
- İzleme sürecinde evde kullandığınız başarılı öğrenme ve davranış değiştirme tekniklerini sınıf öğretmeni ile paylaşın.
- İzlemeye yönelik değerlendirme sürecinde gelişim alanlardaki amaçlar doğrultusunda çocuğunuzun farklı ortamlardaki performansının video kayıtlarını alarak öğretmen ile paylaşabilirsiniz.
- Eğitim ve değerlendirme sürecinde ev ortamında farklı duygusal tepkilere neden olabilecek değişiklikleri sınıf öğretmeni ile paylaşın.
- Çocuğunuzun sınıf öğretmeniyle güçlü bir ebeveyn-öğretmen ilişkisi kurmaya çalışın. Öğretmen ile ilişkinizin ve iletişiminizin karşılıklı güven ve saygı çerçevesinde olmasına, açık ve dürüst bir iletişimi ve sorumluluk paylaşımını içermesine dikkat edin.
- Öğretmenin bilgisi doğrultusunda ve öğretmenle iş birliği içinde diğer ebeveynlerle iletişime geçerek çocuğunuza bu süreçte destek olduğunuz durumları ve değerlendirme sürecine nasıl katkı sağladığınızı ifade edin. Sınıftaki diğer çocukların çocuğunuza destek olmasını istediğiniz durumları ebeveynleriyle ve sınıf öğretmeni ile paylaşın.
- Sınıf içi değerlendirme sürecinde çocuğunuzla daha olumlu ve yakın bir ilişki oluşturmaya çalışın. Çocuğunuzun bekleyen tüm zorlukların sizin bir sarılmanız, küçük bir tebessümünüz ve/veya cesaretlendirici bir kelimenizle daha kolay aşılabileceğini unutmayın.

ISBN: 978-975-11-5647-1